

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25^E JAARGANG

WOENSDAG 9 OCTOBER 1940

No. 1290

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans; P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatsweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,— per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van advertenties: Nijgh en van Dítmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en girorekening Nr. 145192. Adres te Rotterdam: Erasmushuis, Tel. Nr. 31696.

INHOUD:

	Blz.
De Duitse verordening betreffende de registratie van materiele oorlogsschade door Prof. Mr. P. Lieftinck	612
De afgekondigde winstbelasting door Mr. S. C. H. Nederburgh	614
De effectenbeurs sedert de heropening door W. Willems	617
Het verbruik van gas, water en electriciteit in Nederland	620
Aanteekeningen.	
De prijsbeweging tijdens den vorigen oorlog	623
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	623
Maandcijfers.	
Hypotheekrente in Nederland	625
Statistieken.	
Geld- en Wisselkoersen — Bankstaten	625—626

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De wisselmarkt was in de afgelopen week stil in verband met de maandswisseling, die enerzijds voor de banken het moment bracht, waarop het tweede gedeelte der storting op het driejarige papier, dat eenigen tijd geleden werd geplaatst, moest worden betaald, en die anderzijds een druk op de kaspositie dezer instellingen uitoefende door de omvangrijke behoefte aan bankpapier, welke per ultimo September het cijfer der circulatie op 1360 millioen bracht. Zooals reeds in ons vorige overzicht werd vermeld, was de combinatie dezer feiten, gevoegd ook bij de zeer omvangrijke uitgaven, die de schatkist per 1 October had te bestrijden, aanleiding tot een krachtige stijging van het bedrag aan rechtstreeks bij de centrale bank ondergebracht schatkistpapier, welke post een recordhoogte bereikte, terwijl bovendien het renteloos voorschot aan den Staat op het maximum van 15 millioen gehandhaafd bleef.

Zulk een situatie is natuurlijk niet de beste voedingsbodem voor omvangrijke transacties op de discontomarkt, omdat het absorptievermogen der geldgevers gedurende eenigen tijd in beslag genomen blijft voor het direct door de schatkist bij hen te plaatsen schatkistpapier. De laatste weekstaat van De Nederlandsche Bank — de eerste in October — wijst een bedrag aan rechtstreeks bij de Bank ondergebracht papier aan van 118 millioen, zoodat inderdaad op 1 October nog een verdere stijging van dezen post plaats vond met als resultaat, dat de geheele financieringsbehoefte per dien datum — behoudens dan die voor het vervallende schatkistpapier — gedekt werd bij de centrale bank.

Op de kapitaalmarkt was de stemming voor Nederlandsche obligatiën deze week minder gunstig dan de vorige week. Wij hebben er toen trouwens op gewezen, dat de plotselinge en uiterst krachtige stijging niet verklaard kon worden door nieuwe, feiten en omstandigheden. Op zichzelf was de stijging der obligatiekoersen na den druk, die op het koerspeil was uitgeoefend in het tijdvak, dat op de heropening van de beurs volgde, geenszins onverwacht.

Het feit, dat in het tijdvak, dat op de heropening van de beurs volgde, de koersen van obligatiën en aandelen gelijktijdig daalden, wekt sterk den indruk, dat liquidatie van posities één der voornaamste oorzaken was. En wanneer zulk een beweging ten einde is, ligt dus een herstel voor de hand. Daarbij komt, dat er andere redenen zijn om eerder een herstel van „normale” kapitaalrente te verwachten dan een stijging van den rentevoet. De ontwikkeling op de geldmarkt scheidt de voorwaarde om de schatkistfinanciering voor geruimen tijd tot deze markt te beperken. En wanneer te eeniger tijd tot de uitgifte van langere leeningen wordt overgegaan, dan kan de invloed daarvan op het koerspeil nu met heel wat meer gerustheid tegemoet worden gezien dan in het begin van dit jaar. Denken wij in dat verband slechts aan de gedwongen deelneming van het bedrijfsleven, die destijds tot gevolg had, dat onmiddellijk na de uitgifte van de tweede 4 pCt. leening 1940 een zware koersdruk inzette. Thans is de liquiditeit van het overgrootste deel van het bedrijfsleven dusdanig, dat eventueel omvangrijke bedragen zouden kunnen worden opgenomen, zonder dat er van eenigen liquidatiedrang sprake zou behoeven te zijn. Hoe dit zij, een herstel van de obligatiemarkt onder de heerschende verhoudingen was alleszins logisch.

DE DUITSCHE VERORDENING BETREFFENDE DE REGISTRATIE VAN MATERIEELE OORLOGSSCHADE.

Nu men in Nederland, zooals genoegzaam bekend is, bezig is aan de hand van voorloopige richtlijnen een nauwkeurige enquête in te stellen naar de door het oorlogsgeweld geleden materiele schade, kan een bespreking van de wijze, waarop in Duitschland deze schade wordt vastgesteld, wellicht belangstelling wekken. Men vindt deze materie geregeld in de „Verordnung über die Feststellung von Sachschäden“ van 8 September 1939, met de daarbij behorende „Durchführungsverordnungen“ van 21 September, 11 en 18 December 1939 en in de „Durchführungs- und Ergänzungsverordnung“ van 20 Juli 1940.

Vooraf zij vermeld, dat ten aanzien van de normen, die in Duitschland bij de schadevergoeding gevolgd zullen worden, nog niets vaststaat. Blijkens § 7 van de verordening blijft de regeling van de „Entschädigung“ aan een afzonderlijke beslissing voorbehouden. Het is mogelijk, dat men met de vaststelling van deze normen zal willen wachten tot de omvang van de totale schade kan worden overzien.

Met betrekking tot de schaderegeling vindt men in de verordening wel het belangrijke beginsel uitgesproken, dat de vastgestelde schade geheel of gedeeltelijk in natura („durch entsprechende Sachleistung“) kan worden vergoed (§ 21). Tevens bevat de verordening de bepaling, dat onder zekere voorwaarden op de vastgestelde schade een voorschot kan worden verleend, inzonderheid, wanneer er grond tot bezorgdheid bestaat, dat zonder een zodanig voorschot de economische ondergang van den getroffen te verwachten is. De tweede uitvoeringsverordening is geheel gewijd aan de regeling van het verlenen van voorschotten ten behoeve van het herstel van beschadigde gebouwen. Daarop kom ik hieronder terug.

Aard van de schade, die onder de verordening valt.

De verordening betreffende de registratie heeft, blijkens den tekst van § 1, betrekking op schade, toegebracht aan roerende en onroerende zaken binnen het gebied van het Grootduitsche Rijk, tengevolge van een aanval op het Rijksgroengebied of van een uit anderen hoofde noodzakelijken inzet van de gewapende macht. De oorzaken, die geacht worden onder deze omschrijving te vallen, worden in § 2 opgesomd, t. w.:

1. verrichtingen van Duitse, bondgenootschappelijke of vijandelijke strijdmachten;
2. brand of andere verwoesting, diefstal of plundering in de door den vijand bezette of onmiddellijk bedreigde gebieden, tenzij het ontstaan of de omvang der schade niet met de krijgsverrichtingen samenhangt;
3. ontruiming, opruiming of evacuatie van personen of goederen uit de door den vijand bezette of onmiddellijk bedreigde gebieden;
4. vlucht, indien deze wegens ernstig gevaar voor lijf of leven onvermijdelijk geweest is.

Schade, die van een of meer dezer oorzaken het onmiddellijk gevolg is, wordt in de registratie opgenomen.

Van de toepasselijkheid der verordening is uitdrukkelijk uitgesloten de schade, waarvoor een recht op schadevergoeding bestaat krachtens de Wet op de door binnenlandsche onlusten veroorzaakte schade, van 12 Mei 1920, en de Wet nopens zakelijke prestatie ten behoeve van het Rijk, van 1 September 1939.

Uit de hier weergegeven omschrijving van het terrein, dat de verordening bestrijkt, volgt, dat in de schadevaststelling wordt betrokken alle materiele schade, ontstaan binnen het Grootduitsche Rijksg gebied. Schade aan Duitse eigendommen, die zich in het buitenland bevinden, vallen er dus buiten. Van dezen regel kan echter worden afgeweken op grond van de bepaling, dat de Rijksminister van Binnenlandsche Zaken, in overeen-

stemming met den Rijksminister van Financiën, de registratie kan uitbreiden tot schade aan roerende en onroerende goed, die niet valt onder het bereik van het in § 1 gestelde. Een verdere uitzondering op het territorialiteitsbeginsel bevat de derde uitvoeringsverordening, die op schade aan schepen betrekking heeft en die bepaalt, dat de registratie ook toepassing vindt ten aanzien van materiele schade, welke buiten het Rijksg gebied wordt toegebracht aan de Duitse scheepvaart.

Dat het territorialiteitsbeginsel en niet het nationaliteitsbeginsel aan de regeling ten grondslag ligt, volgt mede uit het feit, dat zij niet beperkt wordt tot schade aan goederen, die toebehooren aan Duitse onderdanen. Integendeel, de verordening erkent, dat ook zij, die het Duitse onderdaanschap missen, de regelmatige schade-aangifte kunnen doen, mits met toestemming van de hogere bestuursautoriteiten; zelfs kunnen zij genieten van de voorschotregeling, onder voorbehoud evenwel van terugvordering.

Niet alleen particuliere schade, ook schade aan eigendommen van lagere publiekrechtelijke lichamen valt klaarblijkelijk onder de verordening. In de bepalingen, die betrekking hebben op de aanmelding der schade, wordt n.l. de competente instantie aangewezen, in geval een gemeente de getroffen is, en in de tweede uitvoeringsverordening worden van voorschotten uitgesloten gebouwen in eigendom of onder beheer van het Rijk of van een der Landen (Rijksgouwen).

Uit den tekst van de verordening blijkt voorts, dat men slechts materiele schade op het oog heeft. Z.g. bedrijfschade blijft buiten beschouwing. Ook materiele schade, welke niet als onmiddellijk gevolg van een der bovenvermelde oorzaken is aan te merken, doch daarvan indirect een uitvloeisel is, komt niet in aanmerking. Met inachtning van deze beperkingen registreert men de oorlogsschade echter in haar geheel, zonder dat men, met het oog op zeer kleine schaden, een minimumgrens gesteld heeft.

Grondslagen voor de schadebepaling.

Met betrekking tot de grondslagen der schadebepaling geeft § 3 der registratieverordening een schijnbaar zeer eenvoudigen regel. Wanneer de zaak vernietigd of verloren is, wordt de waarde der zaak; wanneer de zaak beschadigd is, wordt de waardevermindering vastgesteld. Beslissend is de „gemeiner Wert“; die de zaak onmiddellijk vóór de ramp bezat.

Wat onder „gemeiner Wert“ verstaan moet worden en volgens welke regels men in geval van beschadiging de waardevermindering wil doen vaststellen, blijkt uit den tekst der verordening zelf niet. De vierde uitvoerings- en aanvullingsverordening verschaft hierover echter licht. Daarin toch wordt de bepaling gevonden, dat ingeval van vernietiging of verlies van roerende zaken, die niet voor verkoop waren bestemd, in plaats van de „gemeiner Wert“ op het oogenblik onmiddellijk vóór de ramp, de kosten, die bij eventueele wederaanschaffing zijn gemaakt of ten tijde van de registratie daarvoor zouden zijn te maken, dienen te worden genomen. Deze wederaanschaffingskosten zullen echter met een redelijk bedrag moeten worden verminderd, indien de vernietigde of verloren zaak voor den getroffen wegens den duur van het gemaakte gebruik, de mate van slijtage of dergelijke omstandigheden een geringer waarde had, tenzij de billijkheid vereischt, dat men daarvan afziet.

Uit deze bepaling is af te leiden, dat onder „gemeiner Wert“ moet worden verstaan, de verkoopwaarde onder normale omstandigheden, m. a. w. de gangbare verkoops waarde. Deze waarde geldt voor de schadevaststelling ten aanzien van vernietigd of verloren onroerende goed en z.g. courante roerende zaken. Voor de incurante roerende zaken toch geldt de formule, die in de vorige alinea geciteerd werd. Waarom deze formule uitsluitend van toepassing verklaard wordt voor incurante roerende

zaken en niet ook voor incurant onroerend bezit, is onduidelijk. Waarschijnlijk zal men in de praktijk voor deze laatste categorie toch hetzelfde richtsnoer moeten volgen.

Ook op de vraag, hoe de vaststelling van de waardevermindering in geval van beschadiging dient te geschieden, geeft de uitvoerings- en aanvullingsverordening van 20 Juli jl. een antwoord. In dat geval zal men moeten nemen het bedrag, dat voor een doelmatig herstel („sachgemässe Instandsetzung“) noodzakelijk is, met dien verstande evenwel, dat, indien na het herstel een waardevermindering bestaan blijft, ook deze in aanmerking is te nemen. Hierop sluit aan de voorschotbepaling in de tweede uitvoeringsverordening, welke aldus luidt, dat voor beschadigde gebouwen een voorschot kan worden verleend ten bedrage van de kosten, die „zu einer sachgemässen Instandsetzung in einfacher, den Zeitverhältnissen entsprechender Weise erforderlich sind“. De voorschotregeling gaat dus niet verder dan voor een sober herstel noodzakelijk wordt geacht. De aanwijzing voor de schadevaststelling is aanmerkelijk ruimer geredigeerd, hetgeen vanuit het oogpunt eener volledige registratie stellig juist schijnt.

Tenslotte bevat § 3 van de registratieverordening den regel, dat het verlies van een wissel of cheque slechts vastgesteld wordt, indien het den rechthebbende tengevolge van dit verlies niet meer mogelijk is voor zijn vordering verhaal te vinden, en het verlies van andere waardepapieren slechts in zooverre, als de getroffene niet langs den weg van een openbare bekendmaking vergoeding verkrijgen kan. De registratie beperkt zich tot de vermelding van het karakter en de nominale waarde der waardepapieren, alsmede van het tijdstip van het verloren gaan.

In § 5 der verordening wordt bepaald, dat, indien bij den getroffene of zijn plaatsvervanger ten aanzien van het ontstaan der schade schuld aanwezig is, daarmede bij de vaststelling der schade rekening moet worden gehouden. Hetzelfde geldt wanneer de getroffene of zijn plaatsvervanger verzuimd heeft de schade zooveel mogelijk af te wenden of te beperken. De gedachte, die hieraan ten grondslag ligt, is duidelijk. Alleen de schade, waaraan de getroffene geen schuld heeft, komt voor vergoeding in aanmerking. De practische uitvoering van dit beginsel zal echter wel zeer moeilijk zijn, m.n. in die gevallen, waarin slechts voor een deel van schuld kan worden gesproken, het verzuim niet geheel toerekenbaar is, of wel de schade slechts met kosten was te voorkomen, resp. te beperken.

In verband met dit laatste punt geeft de uitvoerings- en aanvullingsverordening in ieder geval de juiste bepaling, dat mede als schade zijn aan te merken de kosten, die gemaakt zijn om de materiele schade te beperken of af te wenden, voorzover deze kosten althans redelijk zijn.

Nog een tweetal paragrafen verdienen hier vermelding. In de eerste plaats § 3, die voorschrijft, dat, behalve de schade zelf, moet worden vastgesteld, of en in hoeverre de getroffene op andere wijze vergoeding ontvangen heeft, dan wel zonder moeite van betekenis kan krijgen. Daarbij blijven schenkingen buiten beschouwing. In dit voorschrift ligt een waarborg tegen ongemotiveerde dubbele uitkeeringen, terwijl het anderzijds niet zoover gaat, hetgeen langs charitatieven weg gratis werd verkregen, bij de vaststelling der schade in aftrek te brengen.

In de tweede plaats wordt in § 6 een sanctie gesteld op het doen van valsche aangiften. De registratie der schade kan nl. worden geweigerd, wanneer de getroffene bewust een valsche opgave heeft gedaan aangaande eenig feit, dat voor de beslissing inzake de schadevaststelling van belang is, of getuigen, deskundigen of met het opstellen der aangifte belaste personen op ontoelaatbare wijze beïnvloed heeft. Opgemerkt wordt, dat deze sanctie zuiver privaatrechtelijk is gehouden, hetgeen bij deze materie m. i. ook inderdaad de voorkeur verdient.

De procedure der schadevaststelling.

Terwijl § 1 van de registratieverordening reeds het

beginsel inhoudt, dat de schadevaststelling op aangifte („auf Antrag“) geschiedt, wordt in § 8 geregeld, dat tot het doen van aangifte gerechtigd zijn: de eigenaars, iedere andere zakelijk gerechtigde, de bezitter, alsmede ieder, die het risico van den toevalligen ondergang der zaak draagt. Zooals hierboven reeds werd vermeld, zijn zij, die het Deutsche onderdaanschap niet bezitten, d.w.z. buitenlanders en statenloozen, van het doen van aangifte niet uitgesloten, mits zij een speciale toestemming hebben.

De aangifte moet volgens § 10 geschieden bij den burgemeester der gemeente, binnen welker gebied de schade veroorzaakt is; dus niet ter plaatse, waar de aangever gevestigd is. Slechts indien de aangever door de oorlogsomstandigheden verhinderd is, de aangifte bij den zoo juist genoemden burgemeester in te dienen, geschiedt de aangifte bij den burgemeester ter plaatse, waar de aangever zich bevindt. Bij de aangiften moeten zooveel mogelijk bewijsmiddelen betreffende de oorzaak en de hoogte der schade worden gevoegd.

De burgemeester verricht het vooronderzoek. Hij moet de aangifte zooveel mogelijk onderzoeken, de aangevoerde bewijsmiddelen voor zooveel nodig aanvullen en de aangifte met zijn oordeel daarover doorgeven aan de bevoegde autoriteit, die met de vaststelling der schade belast is („Feststellungsbehörde“).

De procedure, die bij de behandeling der aangiften door deze autoriteit wordt gevolgd om tot de schadevaststelling te komen, draagt een min of meer processueel karakter (§ 12—§ 19). Volgens § 9 wijst de Rijksminister van Financiën een vertegenwoordiger („Vertreter des Reichsinteresses“) aan, en de autoriteit, die met de vaststelling der schade belast is — zoowel wat de oorzaak als de hoogte betreft —, moet den aangever en dezen ministerieelen vertegenwoordiger mondeling of schriftelijk hooren. De aangever kan zich in elk stadium van het proces van een gevolmachtigde bedienen. De „Feststellungsbehörde“ heeft uitgebreide bevoegdheden om ook andere personen te hooren, ambtenaren op te roepen en opdrachten te geven en van verzekeringsmaatschappijen overlegging van gegevens te eischen, die voor zijn oordeelsvorming van belang kunnen zijn. Hij beslist overigens naar vrije overtuiging op grond van de uitkomsten van het onderzoek, dan wel, indien hij daartoe aanleiding vindt, op grond van eigen kennis en ervaring. Ook is hij bevoegd met toestemming van den ministerieelen vertegenwoordiger met den aangever een schriftelijk accoord over de hoogte der schade te treffen.

De uitspraak inzake de schadevaststelling moet, indien het daartoe komt, gemotiveerd zijn en worden medegegeeld zoowel aan den aangever als aan den ministerieelen vertegenwoordiger. Beiden kunnen daartegen binnen twee weken hooger beroep aantekenen bij een hoogere autoriteit, „Feststellungsbehörde zweiter Rechtsstufe“, die in voorkomende gevallen de uiteindelijke beslissing geeft.

De procesvoering voor de autoriteiten, die met de vaststelling der schade in eersten en tweeden aanleg belast zijn, is kosteloos. De bij het proces betrokken personen zijn tot geheimhouding verplicht.

De aanwijzing der „Feststellungsbehörden“ is afzonderlijk geregeld in de eerste uitvoeringsverordening.

De voorschotregeling.

Zooals in het begin van dit artikel reeds vermeld werd, opent de registratieverordening de mogelijkheid tot het verlenen van voorschotten (§ 20). De nadere regeling hiervan is voorbehouden aan den Rijksminister van Binnenlandsche Zaken in overleg met den Rijksminister van Financiën. De verordening zelf bevat hieromtrent de algemeene bepaling, dat een voorschot in den regel slechts wordt verleend onder voorwaarde, dat het voorschot ter vervanging van het beschadigde of ter voorziening op andere wijze in de schade zal worden aangewend. Bovendien is het voorgeschreven, dat de aanspraak op uitbetaling van een voorschot slechts vervreemd of verpand kan worden met toe-

stemming van de autoriteit, die het voorschot verleend heeft.

De tweede uitvoeringsverordening geeft een uitvoerige regeling van het verlenen van bouwvoorschotten voor het herstel van beschadigde gebouwen. Deze voorziening heeft men blijkbaar het meest urgent geacht. Ter zake van geheel verwoeste gebouwen is een nadere regeling uitdrukkelijk voorbehouden; over voorschotten ten behoeve van andere objecten, zooals bedrijfsuitrusting, huisraad e. d., spreekt deze verordening niet.

In de regeling, die hier wordt besproken, worden twee categorieën van beschadigde gebouwen voor voorschotverleening in aanmerking gebracht:

1. woonhuizen, waarvan het spoedig herstel door het algemeen belang wordt geboden;

2. gebouwen, die niet als woonhuis te beschouwen zijn, wanneer een dringend algemeen belang de spoedige uitvoering van de herstelwerkzaamheden vereischt en deze uitvoering van den tot het doen van een aangifte gerechtigde uit eigen middelen niet gevegd kan worden.

Tot woonhuizen worden ook gerekend gebouwen, die behalve woonhuizen ook ruimten met andere bestemming bevatten, b. v. bedrijfsruimten.

De voorwaarden, waaraan in het geval der woonhuizen moet worden voldaan, zijn kennelijk minder zwaar dan in het geval van andere gebouwen. Met name ontbreekt in het eerste geval de voorwaarde, dat het herstel uit eigen middelen niet kan worden gevegd, terwijl ook het algemeen belang, dat ermede gemoeid is, niet dringend behoeft te zijn. Dit neemt niet weg, dat ook voor woningen enkel een particulier belang bij herstel niet voldoende is om de voorschotregeling toe te passen.

De hoogte van het voorschot, dat kan worden verleend, kwam reeds eerder ter sprake. Men heeft hiervoor niet een bepaald percentage van de schade gekozen, maar in een omschrijving tot uitdrukking gebracht, dat de voorschotten niet verder zullen mogen reiken dan hetgeen een eenvoudig, in het licht der omstandigheden gerechtvaardigd, herstel vereischt.

De procedure, die ter verkrijging van een voorschot gevolgd moet worden, stemt in hoofdzaak overeen met de normale procedure voor de schadevaststelling, zij het ook, dat in een afzonderlijke en versnelde behandeling dezer aanvragen is voorzien en dat hooger beroep is uitgesloten. Als de aanvraag om een voorschot via den burgemeester bij de „Feststellungsbehörde“ is aangekomen, beoordeelt deze, of en in hoeverre de voor het herstel te besteden of reeds bestede kosten voor dekking door een voorschot in aanmerking komen, waarbij hij in het bijzonder nagaat, of deze kosten redelijk zijn. Heeft de ministerieele vertegenwoordiger geen bezwaar, dan geeft de „Feststellungsbehörde“ over de hoogte van het voorschot een voorloopige beslissing, waartegen, zooals reeds werd gezegd, hooger beroep niet mogelijk is. Deze voorloopige beslissing verschaft den aanvrager een aanspraak op uitbetaling van het voorschot na voltooid herstel. Blijken de kosten in werkelijkheid lager, dan wordt deze aanspraak dienovereenkomstig verminderd. Blijken zij hooger, dan kan het voorschot worden verhoogd, wanneer de noodzakelijkheid van verdergaande herstelwerkzaamheden of een andere oorzaak van kostenvermeerdering komt vast te staan.

Na voltooiing der herstelling moeten de aangevende kosten en uitgevoerde werkzaamheden door overlegging van rekeningen of op andere wijze worden bewezen. Wordt een en ander in orde bevonden, dan volgen de uiteindelijke beslissing en de uitbetaling.

De mogelijkheid bestaat, indien dit noodig is om een spoedig begin, resp. een spoedige voortzetting, der herstelwerkzaamheden te bereiken, en de aanvrager tot de noodzakelijke maatregelen anders niet kan overgaan, nog vóór de afsluiting der beschreven procedure op het voorschot één of meer vooruitbetalingen te verkrijgen, b. v. in termijnen naarmate de herstelwerkzaamheden vorderen. In bijzonder dringende gevallen kan zelfs de

gemeente de gevraagde vooruitbetaling verrichten.

In het bovenstaande zijn de voornaamste bepalingen van de schaderegistratieverordening en de daarbij behorende uitvoeringsverordeningen vermeld en hier en daar van enkele kanteekeningen voorzien. Een critische bespreking van de Deutsche regelingen blijve hier achterwege. Het doel van dit artikel is uitsluitend den lezer van de in Duitschland geldende methode van registratie der oorlogsschade op de hoogte te brengen en een grondslag te geven voor een vergelijking met de wijze, waarop deze registratie in ons land geschiedt. LIEFTINCK.

DE AFGEKONDIGDE WINSTBELASTING.

Het ontwerp van wet tot heffing van een winstbelasting, besproken in het nummer van 24 Januari 1940 van dit tijdschrift, heeft de Tweede Kamer gepasseerd, maar kon door de Eerste Kamer niet meer worden behandeld. De belasting is nu ingevoerd bij Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën d. d. 26 Juli 1940. De tekst van het Besluit is, behoudens enkele voor het hier te behandelen onderwerp niet van belang zijnde wijzigingen, gelijk aan dien van het ontwerp, zooals het door de Tweede Kamer was aangenomen.

Tijdens de behandeling door de Tweede Kamer zijn eenige wijzigingen in het oorspronkelijke ontwerp aangebracht. Het loont de moeite deze nader te beschouwen en in verband daarmee eenige kwesties te bespreken, waarmede wij ons in de komende jaren vermoedelijk nog menigmaal zullen moeten bezig houden. Hierbij zal de noodige aandacht worden gegeven aan een resolutie van bovengenoemden Secretaris-Generaal, waarin een Leidraad voor de heffing der belasting is vastgesteld ¹⁾, welke den betrokken ambtenaren tot richtsnoer moet dienen; een ambtelijke commentaar dus, die ons leert, hoe het Besluit naar de opvatting der hoogste belastingautoriteiten in de praktijk moet worden toegepast. Zooals bekend is, staat van verschillende beslissingen van de belastingadministratie hooger beroep open; mogelijk zal de rechter op een of meer punten anders oordeelen dan de Leidraad, maar dat neemt niet weg, dat in eerste instantie met den Leidraad rekening moet worden gehouden.

I. Het zuiver vermogen. — Activa en passiva. — Goed koopmansgebruik. — Waardeering en afschrijving.

Het zuiver vermogen speelt bij de winstbelasting een groote rol. De bestuurders zijn verplicht vóór 1 September 1940 ²⁾ aangifte te doen van het zuiver vermogen op het overgangstijdstip (art. 39); de jaarlijks te belasten winst is (behoudens correcties) het verschil tusschen het zuivere vermogen bij het einde en dat bij het begin van het boekjaar.

Het zuiver vermogen is het verschil tusschen activa en passiva. En zoo komen wij tot de belangrijke vraag: wat zijn activa en passiva?

Over de activa zwijgt het Besluit. Volgens den Leidraad komen als activa in aanmerking alle bezittingen, alsmede goodwill, en posten, welke uitdrukking geven aan kosten en lasten, die men op de bruto-winst van toekomstige jaren wil laten drukken: reclame-campagnes, kosten van het invoeren van nieuwe werkmethode, e. d.

Eén post uit deze opsomming trekt onze aandacht: de goodwill. Reeds in bovenvermeld artikel werd de vraag gesteld, of het geoorloofd zal zijn den goodwill als actief op de openingsbalans te brengen. De Leidraad drukt zich voorzichtig uit: de goodwill komt als actiefpost „in aanmerking“. Maar *wanneer* komt hij in aanmerking? In het algemeen zeker, wanneer hij tegen betaling is verworven;

¹⁾ Verkrijgbaar bij de Landsdrukkerij te 's-Gravenhage.

²⁾ De termijn is verlengd tot een maand plus een week na uitreiking van het aangiftebiljet, dus practisch tot eind September 1940; desniettemin is hij nog veel te kort; het is thans niet mogelijk in een paar weken tijds de consequenties te overzien van een aangifte, die wellicht voortientallen jaren bindend zal zijn.

men zij er echter op bedacht, dat een gekochte goodwill op den duur verdwijnt en dus moet worden afgeschreven, zoodat opvoering op de balansen van een vroeger gekochten doch niet meer bestaanden goodwill niet geoorloofd is. Opvoering van een in het bedrijf gekweekten goodwill wordt door sommige schrijvers afgekeurd als zijnde in strijd met goed koopmansgebruik³⁾. Toch is het laatste woord hierover nog niet gesproken. Wanneer een balans verlies aangeeft en het bedrijf der N.V. heeft een zekeren zelf gevormden goodwill, dan zal ongetwijfeld nog wel eens gesteld worden, dat ook deze als actief op de balans behoort te staan. En wanneer de fiscale rechter inmiddels niet van meening is veranderd, bestaat een goede kans, dat deze stelling zal worden aanvaard⁴⁾.

Tot de passiva behooren in de eerste plaats alle schulden. De Leidraad brengt onder de passiva ook de premiereserves van levensverzekeringmaatschappijen en pensioenverplichtingen (ook voor nog niet ingegane pensioenen) van andere ondernemingen.

Een zware strijd is bij de behandeling van het wetsontwerp gestreden over reserves. De Minister heeft voet bij stuk gehouden: de echte reserves van winst zijn geen voor aftrek vatbare passiva, behoudens twee uitzonderingen. Reeds in het ontwerp van wet werd aftrek toegestaan van reserves tot dekking van risico's, welke plegen te worden verzekerd, doch niet verzekerd zijn. Als voorbeeld van een dergelijke reserve noem ik de reserve assurantie-eigen-risico. Verder is de vraag gerezen, of een reserve wegens molestschade geoorloofd zou zijn voor naamlooze vennootschappen, die hiertegen niet zijn verzekerd; deze vraag is in den Leidraad niet besproken, doch mag, naar het mij voorkomt, bevestigend worden beantwoord.

Tijdens de behandeling van het ontwerp is in art. 5 als voor aftrek vatbare reserve nog opgenomen de reserve tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten. De Leidraad noemt als voorbeelden de bij scheepvaartmaatschappijen voorkomende reserves voor kosten van survey, verder de reserves voor verlofskosten bij in de tropen werkende ondernemingen, en de pensioenreserves voor ondernemingen, welke de vaste gewoonte (of het stellige voornemen) hebben, hun personeel te pensionneeren, doch geen recht op pensioen verleenen.

Beide vormen van reserves zijn werkelijke „reserves”; er is winst gemaakt en hiervan wordt een deel „op zijde gelegd” met het oog op risico's of lasten in latere jaren. In de practijk ontmoet men echter vaak reserves, die meer het karakter hebben van correctie-posten, b.v. reserves voor afschrijving of voor dubieuze debiteuren. Ten einde buiten twijfel te stellen, dat ook deze als passiva mogen worden opgevoerd, is bij amendement in art. 5 de bepaling opgenomen, dat tot de passiva mede gerekend worden „naar goed koopmansgebruik gevormde reserves tot correctie van de op de balans voorkomende activa, reserves tot registratie van verplichtingen, reserves als voorziening tegen aanwijsbare risico's en reserves met een bestemming van soortgelijken aard”. De Leidraad geeft eenige interessante voorbeelden, waaruit duidelijk blijkt, dat de winstbelasting op dit punt soepeler is dan de inkomstenbelasting. Wanneer een bedrijfsdebiteur op den balansdatum niet meer volwaardig is, mag de vordering voor de inkomstenbelasting lager worden gewaardeerd; een algemeene reserve voor dubieuze debiteuren, zonder dat er *aanwijsbare* dubieuze debiteuren zijn, stuit echter voor de inkomstenbelasting als regel op bezwaren van den inspecteur. Nu kan de ervaring uitwijzen, zoo zegt de Leidraad, dat, zelfs al blijven de economische omstandigheden na den balansdatum ongewijzigd, een gedeelte van de vorderingen niet binnenkomt, ook al zouden de afnemers of credietnemers, ieder

³⁾ Vgl. o.m. Ohmstede—de Klerck, Besluit op de Winstbelasting 1940, blz. 37.

⁴⁾ Vgl. het arrest van den Hoogen Raad d.d. 30 Mei 1934, Beslissingen in Belastingzaken no. 5622 (deel XV blz. 47), inzake dividend- en tantiëmebelasting.

afzonderlijk beschouwd, op den balansdatum nog „goed” zijn. Een reserve is dan voor de winstbelasting geoorloofd. Een ander voorbeeld is de reserve voor garantieverplichtingen voor geleverde goederen, die als het ware de op de levering behaalde winst corrigeert zoolang de garantie loopt.

Ten aanzien van de besproken wezenlijke reserves en van de correctie-reserves zijn nog drie punten van belang. Zij moeten volgens het Besluit:

1e. voldoen aan de eischen van goed koopmansgebruik, hetgeen in dit verband naar onze meening wil zeggen, dat zij niet grooter mogen zijn dan noodig is om het betreffende risico of de betreffende kosten te dekken. Wat betreft de „assurantie-eigen-risico”, heeft de Leidraad gelukkig alle discussies afgesneden over hetgeen voor de dekking van het risico noodig is, en wel door te bepalen, dat naar goed koopmansgebruik een bedrag aan bespaarde netto-premie (d.i. premie na aftrek van de onderstelde winst van een bedrijfsmatigen verzekeraar en na aftrek van diens extra administratiekosten) jaarlijks aan de „reserve assurantie-eigen-risico” wordt toegevoegd, en dat eventueele schaden, voor zoover zij van de assurantie-reserve kunnen worden afgeboekt, buiten de winst- en verliesrekening blijven.

Dit laatste geldt, naar het mij voorkomt, algemeen, zoodat:

2e. eventueele schaden en kosten, voor welke gereserveerd is, moeten komen ten laste van de reserve, en pas als deze uitgeput is in het debet van de winst- en verliesrekening.

En 3e: de reserve wordt gevormd (c.q. vergroot) ten laste van de winst van het jaar, waarin het risico aanvangt resp. grooter wordt. Zoodra het risico is afgelopen (c.q. kleiner wordt), of wel zoodra het vast te staan, dat de kosten, voor welke gereserveerd werd, niet zullen gemaakt, komt de betreffende reserve geheel (resp. gedeeltelijk) vrij en wordt zij gevoegd bij de winst van het betrokken boekjaar. Deze regel lijdt uitzondering, gelijk eigen-risico, maar dan toch alleen, naar het mij voorkomt, wanneer het eigen risico geregeld doorloopt, zooals b.v. bij assurantiefondsen van scheepvaartmaatschappijen en bij pensioenreserves. Een reserve voor b.v. molestrisico staat echter, althans ten deele, tegenover risico's van tijdelijken aard en zal in zooverre, naar ik aanneem, op den duur moeten verdwijnen.

Wanneer eenmaal vaststaat, welke activa en passiva op de balans moeten staan, rijst de vraag, tegen welke waarde zij moeten worden opgevoerd. Art. 5 van het Besluit zegt: Bij het vaststellen van het zuiver vermogen van het lichaam worden de activa en passiva geschat *overeenkomstig goed koopmansgebruik*.

Over het begrip „goed koopmansgebruik” is reeds een pennestrijd ontbrand, waarin ik mij niet mengen zal. De Leidraad geeft geen algemeene omschrijving, doch alleen voorbeelden.

Men zal goed doen hier onderscheid te maken tusschen *bedrijfsvoorraden* en *bedrijfsmiddelen* (d. z. pakhuizen, fabrieken, machines en dergelijke hulpmiddelen in het bedrijf).

Vorraden worden gewaardeerd, waarbij diverse stelsels zijn toegelaten. De Leidraad zegt, dat gewaardeerd mag worden volgens een enkelvoudigen of meervoudigen standaard. Een voorbeeld van het laatste is waardeering op kostprijs of op vervangingswaarde, al naar gelang van den standaard, welke de laagste uitkomst oplevert.

Ook dit is een *stelsel* van waardeering. De drie standaarden kunnen bijvoorbeeld zijn: kostprijs, verkoopwaarde minus een normaal winstpercentage, en vervangingswaarde. Het belastingplichtige lichaam kan voor elk soort van activa een ander stelsel van waardeering kiezen, dus b.v. een afzonderlijk stelsel voor grondstoffen, voor hulpstoffen en voor producten. Voorts kan het lichaam, binnen elke soort van activa, voor elke soort van goederen afzonderlijk de keuze doen tusschen de standaarden van waardeering volgens het aangenomen stelsel.

Tot zoover de Leidraad. Op de kwestie van de vervangingswaarde kom ik hieronder nog terug.

Met betrekking tot bedrijfsmiddelen is volgens den Leidraad zowel het stelsel van afschrijving als dat van rechtstreeksche waardeering geoorloofd. Bij toepassing van het eerste stelsel wordt de waarde per balansdatum bepaald op de aanschaffingswaarde minus de afschrijving, berekend naar den geheelen verstreken levensduur van het object. Als „aanschaffingswaarde” kan volgens den Leidraad genomen worden hetzij de reële kostprijs, hetzij de aanschaffingswaarde volgens de op den balansdatum geldende prijzen, hetzij de laagste van deze beide.

Bij rechtstreeksche waardeering wordt het object tegen de telken jare per balansdatum vast te stellen waarde op de balans gebracht. Als waarde kan worden genomen de verkoopwaarde, of het bedrag, dat de onderneming per balansdatum zou willen besteden om het object te verkrijgen, of wel de laagste van deze twee. Waardeering op f 1,— is alleen geoorloofd voor bedrijfsmiddelen, welke, naar aangenomen moet worden, slechts verkocht zouden worden onder omstandigheden, waaronder zij ook voor andere ondernemingen nagenoeg geen waarde zouden hebben. Waardeering van courante bedrijfsmiddelen op f 1,— is volgens den Leidraad op een winstbepalingsbalans niet in overeenstemming met goed koopmansgebruik, al is zulk een waardeering op winstverdeelingsbalansen⁵⁾ niet geheel ongebruikelijk.

Bij deze beschouwingen van den Leidraad moge ik enkele kantteekeningen plaatsen.

De aanschaffingswaarde per balansdatum als basis van de afschrijving is op zichzelf een gelukkige oplossing. Niet zelden is de werkelijke kostprijs moeilijk vast te stellen (men denke aan een fabriek, die lang geleden is gebouwd, terwijl de verbouwingen en verbeteringen direct zijn afgeschreven op f 1,—). En wanneer een onroerend-goedmaatschappij huizen op erfpacht, in den goeden tijd gekocht, waardeert op kostprijs minus een normale afschrijving van 1½ à 2 pCt., wijkt haar balans wel zeer van de werkelijkheid af. Bij dergelijke moeilijkheden kan de aanschaffingswaarde per balansdatum uitkomst geven. De Leidraad eischt echter, als ik goed zie, dat die aanschaffingswaarden ieder jaar opnieuw worden bepaald en vervolgens met de afschrijvingen worden verminderd; het bedrag, voor hetwelk de fabriek, de machines of de huizen op de balans verschijnen, zal dan practisch op en neer gaan met de prijzen van onroerende goederen of machines, en de niet gerealiseerde waarde-stijgingen of waarde-dalingen zullen de winst verhoogen resp. verlagen. Dit resultaat is niet zeer bevredigend, omdat dan belasting zou worden geheven van winsten, die alleen op papier bestaan, terwijl in het tegenovergestelde geval de bedrijfswinst met een papieren verlies zou worden verminderd.

Te betreuren is eveneens de beperking van waardeeringen op f 1,—. Theoretisch zal de Leidraad waarschijnlijk gelijk hebben, maar de winst wordt nu eenmaal volgens het Besluit bepaald door vergelijking van twee vermogensopstellingen, en dan maakt het op den duur voor de belastingheffing weinig verschil of een bedrijfsmiddel in beide wordt gewaardeerd op f 1,—, of op kostprijs minus afschrijvingen.

De practijk zou, naar het mij voorkomt, gediend zijn, wanneer de mogelijkheid tot waardeering op f 1,— zou worden uitgebreid en in de overige gevallen zou worden toegestaan te waardeeren, hetzij volgens één van de beide in den Leidraad aangegeven standaarden, hetzij op de aanschaffingswaarde per den datum van de overgangsbalans minus afschrijvingen.

Ten slotte de kwestie van de „vervangingswaarde”. Men kent de moeilijkheid: Een N.V. kocht op 1 Augustus 1939 van een artikel 100 eenheden à 60 cents en had ze

⁵⁾ Onder winstverdeelingsbalans is te verstaan een balans, die als winst aangeeft, wat naar goed koopmansgebruik *desnoods* zou kunnen worden uitgekeerd.

in December 1939 alle verkocht à f 1,—. Om haar voorraad aan te vullen moest zij echter 100 nieuwe eenheden kopen voor 90 cents. Op papier behaalde zij een winst van f 40,—, reëel slechts een winst van f 10,—. Zal het geoorloofd zijn den nieuwen voorraad te waardeeren op f 60,—? Bij de behandeling in de Tweede Kamer is de vraag (in iets anderen vorm) gesteld. De Minister heeft het denkbeeld toen niet absoluut afgewezen; hij wilde het aan de rechtspraak overlaten, en zoo mogen wij hopen, dat de rechter niet alles over één kam zal scheren doch zal onderscheiden tusschen werkelijke en schijnwinsten.

Groter zijn echter de moeilijkheden, wanneer in het gegeven voorbeeld de N.V. de 100 nieuwe eenheden eerst koopt na 1 Januari en haar boekjaar eindigt met f 100,— in kas. Mag zij nu een reserve van f 30,— als passief in hare vermogensopstelling opvoeren? Het zou onlogisch zijn hier de reserve niet toe te laten, wanneer aan de eerstbedoelde N.V. zou zijn toegestaan op 60 cents per stuk te waardeeren. Toch geeft de Leidraad in dit geval geen vrijheid tot reserveering. Immers reserves, ten laste van de winst gevormd met het oog op een toegenomen behoefte aan zelf-financiering der onderneming, worden niet toelaatbaar geacht, zulks op het voetspoor van de Memorie van Toelichting, volgens welke het ontwerp niet toeliet *reeds gerealiseerde* waarde-stijgingen van activa buiten aanmerking te laten, „ook al moge prijsstijging de behoefte aan bedrijfskapitaal hebben doen toenemen en dienengevolge een prikkel hebben geschapen tot sparen uit winst”.

Het is moeilijk aan te nemen, dat hiermede het laatste woord gesproken zou zijn. Het boven gegeven voorbeeld was eenvoudig gesteld, maar wat gebeurt er, wanneer de belasting zou stijgen boven 25 pCt. of die der nieuwe eenheden boven f 1,— per stuk? Dan zou de belasting moeten worden gekweten uit hetgeen in wezen geen winst is, hetgeen volgens diezelfde Memorie van Toelichting juist niet de bedoeling zou zijn. De Leidraad denkt in geld en constateert een winst, waarin in goederen geen of een veel kleinere winst aanwezig is.

De bezwaren van den fiscus zijn echter te billijken. In het boven gegeven voorbeeld zal de belastingplichtige gaarne betoogen, dat zijn winst niet meer dan f 10,— is. Wanneer hij echter de tweede partij van 100 eenheden, gekocht voor f 90,—, verkoopt voor f 105,—, zal hij zijn winst berekenen op f 15,—, ook wanneer hij een derde partij kan kopen voor f 70,—, en dus f 35,— overhoudt. M.a.w. de fiscus loopt een groote kans steeds aan het kortste eind te trekken.

Desniettemin komt het mij voor, dat juist in het kader van de winstbelasting voor bedrijfsvoorraden een systeem van waardeering mogelijk is, dat beide partijen bevredigt. Ik denk mij het systeem in groote trekken aldus, dat een „ijzeren voorraad” ieder jaar gewaardeerd wordt op een vast en onveranderlijk bedrag op deze wijze, dat enerzijds de ijzeren voorraad op de balans wordt opgenomen tegen b.v. kostprijs en anderzijds in het passief een reserve toegelaten wordt tot een zoodanig cijfer, dat kostprijs min reserve steeds het bedoelde vaste bedrag tot uitkomst heeft. Stijgt de kostprijs, dan stijgt de reserve en daalt de winst; daalt de kostprijs, dan daalt de reserve en daalt de winst; daalt de winst ver groot. Voor het geval der werkelijke voorraad daalt beneden den „ijzeren” voorraad, zou een speciale voorziening moeten worden getroffen. Voor winst op voorraden boven den ijzeren voorraad zou de gewone winstberekening moeten worden gevolgd. Aldus zal er niet gemakkelijk winst aan de belastingheffing ontsnappen. Correcties van winsten op bedrijfsmiddelen, zijn minder eenvoudig en zullen in de practijk wel tot enkele gevallen beperkt blijven.

Dit systeem, hoewel zeker niet nieuw, is, voor zoover mij bekend, in verband met de winstbelasting nog niet eerder ter sprake gekomen. Juist voor deze belasting, waarbij de winst- en verliesrekening een secundaire rol speelt en de winst door een aftreksom wordt verkregen,

schijnt het eenvoudig toe te passen. Het is lijnrecht in strijd met de rechtspraak en de tradities inzake inkomstenbelasting, maar m.i. niet met het criterium van de winstbelasting, nl. goed koopmansgebruik. Aan het probleem van de belastbare winst in verband met waardeveranderingen van het geld zullen wij op den duur niet kunnen ontkomen. Waar de Leidraad zwijgt, meende ik deze poging tot een oplossing niet achterwege te moeten laten.

II. Voorkoming of beperking van dubbele belasting op zuivere voordeelen uit beleggingen. (art. 7 van het Besluit).

Het oorspronkelijke ontwerp is op dit punt aanzienlijk verbeterd. Wanneer een N.V. ⁶⁾ een zuiver voordeel geniet uit deelgerechtigdheid in de al dan niet verdeelde winst van een ander lichaam ⁷⁾, dan blijft dit zuiver voordeel thans geheel onbelast, indien het andere lichaam binnen het Rijk is gevestigd, en voor 9/10e deel onbelast, indien de andere N.V. buiten Nederland is gevestigd en ter plaatse van haar vestiging is onderworpen aan een landsbelasting, die in eenigen vorm naar de winst wordt geheven. Volgens het ontwerp zou deze regeling beperkt zijn gebleven tot de gevallen, waarin het belang van eerstgenoemde N.V. minstens 25 pCt. bedroeg, en dan nog alleen voorzover de uitgekeerde winst betreft; bovendien bedroeg het onbelaste aandeel van 9/10e ten aanzien van buiten Nederland gevestigde lichamen in het ontwerp slechts 2/3e.

Drie punten zijn bij de thans geldende regeling van belang, t.w. (a) zuiver voordeel, (b) uit deelgerechtigdheid, (c) in de al dan niet verdeelde winst (van een ander lichaam).

Ad (a). Wanneer vroeger een N.V. f 10.000 dividend ontving op aandelenbezit in een andere N.V., was volgens de Wet op de Dividend- en Tantiëmbelasting (onder bepaalde voorwaarden) deze f 10.000 ten volle, resp. voor 9/10e deel, vrij van belasting. Het Besluit op de winstbelasting stelt slechts vrij f 10.000 na aftrek van de kosten van beheer, de eventuele beroepskosten en de rente van vreemde middelen, waarmee het betreffende aandelenbezit wordt gefinancierd. De kosten van beheer, zoo zegt de Leidraad, zijn vooral, van belang bij beleggingsmaatschappijen; hoe deze worden berekend, zegt de Leidraad echter niet. Wellicht kan de oplossing aldus zijn, dat op de dividenden, die een beleggingsmaatschappij ontvangt, geacht wordt een deel van haar beheerskosten te drukken, te bepalen naar, verhouding van haar inkomsten uit aandelen en uit obligaties en haar winst op de effectenportefeuille. Voor gewone naamloze vennootschappen zouden de kosten van beheer, vallende op een aandelenbezit, kunnen worden bepaald conform het beheersloon, dat een bank zou berekenen.

De rente van vreemde middelen behoefde voor de D. en T. belasting niet in mindering te komen en was een — thans gelukkig uit den weg geruimde! — steen des aanstoots voor den fiscus. Onder „vreemde middelen” zijn volgens den Leidraad ook begrepen de premiereserves van een levensverzekeringmaatschappij, die een schuld aan de gezamenlijke verzekerden zouden vertegenwoordigen. Deze merkwaardige meening vond overigens reeds bestrijding ⁸⁾.

Ad (b). Een N.V. (of ander lichaam) kan deelgerechtigd zijn in de winst van een andere N.V., doordat zij aandelen of winstbewijzen van deze bezit, of wel door contract; zij kan directrice zijn van een andere N.V. en een recht op tantiëme hebben; zij kan lid zijn van een vereniging, welke winst door winstbelasting wordt getroffen. Een tantiëme moet eventueel verminderd worden met beroepskosten, b.v. kosten van reizen ten behoeve van de andere N.V. De vrijstelling beperkt zich voorts niet tot officieele

gedeclareerde dividenden. Ook verkapte uitdeelingen van winst, die reeds bij het andere lichaam belast waren, zijn m.i. vrij.

Ad (c). De formule „al dan niet verdeelde winst” slaat op het geval, dat de moedermaatschappij de winst der dochtermaatschappij in haar eigen winstberekening tot uitdrukking brengt, b.v. door het aandelenbezit ieder jaar inclusief haar deel in de winst der dochtermaatschappij op de balans te brengen.

Ten slotte nog deze opmerking: de vrijstelling geldt alleen voor zuivere voordeelen, die voortspruiten uit deelgerechtigdheid. Wanneer de N.V. X voor f 100.000 aandelen der N.V. Y verwerft, hierop f 10.000 dividend ontvangt en ze dan verkoopt voor f 120.000, dan is het de vraag of de winst van f 20.000 vrij is. De Leidraad zwijgt. Naar het mij voorkomt, zou vrijstelling geoorloofd zijn indien en voor zoover de N.V. Y. behalve de vermelde f 10.000 dividend nog meer winst maakte en reserveerde.

III. Een concern als fiscale eenheid.

Wanneer de N.V. A alle aandelen in de N.V.'s B, C en D bezit en B maakt f 50.000 winst, dan is hierover winstbelasting verschuldigd, ook al leveren C en D en het bedrijf van A zelf een verlies van b.v. f 300.000. Uit de Tweede Kamer werd opgemerkt, dat een heffing, gebaseerd op de verzamelbalans voor de geheele onderneming, voor deze gevallen de juiste oplossing zou zijn.

Een nieuw ingevoegd art. 27 opent hiertoe de mogelijkheid. Indien en voor zolang alle aandelen van een N.V. in het bezit zijn van een lichaam, dat aan winstbelasting is onderworpen, kan het Hoofd van het Departement van Financiën onder door hem te stellen voorwaarden bepalen, dat de belasting wordt geheven, alsof eerstbedoelde N.V. was opgegaan in het lichaam, dat al haar aandelen bezit. De gestelde voorwaarden moeten volgens art. 27 door de bestuurders van alle daarbij betrokken lichamen zijn aanvaard.

De praktische moeilijkheden van een en ander zijn niet te onderschatten. De Leidraad zegt alleen, dat aan de toepassing van art. 27 slechts zoodanige voorwaarden zijn te verbinden als noodig zijn om: 1e. te voorkomen, dat bij den *aanvang* of het *einde* van de toepassing van art. 27 minder belasting wordt geheven dan redelijk is, en 2e. te waarborgen, dat de dochtermaatschappij bij de heffing en invordering de noodige medewerking zal geven.

Zolang het concern bij elkander blijft, zal de belastingheffing betrekkelijk eenvoudig zijn. Moeilijkheden zullen echter rijzen, zoodra een der dochtermaatschappijen wordt afgestooten en de winsten of verliezen, die dan hierin en in het restant van het concern aanwezig zijn, moeten worden bepaald. Bij het opstellen der voorwaarden (de belanghebbenden mogen hiervan in overleg met den inspecteur een ontwerp maken) moet daarop dan ook terdege worden gelet.

Mr. S. C. H. NEDERBURGH.

DE EFFECTENBEURS SEDERT DE HEROPENING.

Indien men zich rekenschap tracht te geven van het beeld, dat de effectenbeurs heeft opgeleverd sedert haar opening op 15 Juli, na een periode van ruim twee maanden sluiting, dient men aanstonds wel te onderscheiden tusschen het apparaat, dat het „beeld” opneemt en dat beeld zelve. De beurs geeft in haar koersen als het ware een „waardebeeld” van de economische buitenwereld, d.w.z. van de aandelen en obligaties uit die buitenwereld.

Het goed functionneeren van de beurs bepaalt uit den aard der zaak de juistheid van het beeld; wat dat beeld ons zelf te zien geeft, hangt natuurlijk af van de wijze, waarop het economisch leven zich afspeelt, en, hoezeer ook daarvoor de beurs een factor uitmaakt, hoofdzakelijk zullen het de buiten de beurs werkende oorzaken zijn, die daarvoor bepalend zijn.

⁶⁾ Hetzelfde geldt voor andere aan de winstbelasting onderworpen lichamen, b.v. verenigingen.

⁷⁾ Dit kan een N.V., vereniging of maatschappij zijn.

⁸⁾ Door den heer Schilthuis in de Tweede Kamer en Ohmstede-de Klerck, t.a.p. blz. 67.

De beurs als registratie-apparaat van effectenwaarden.

Het zal er ons nu hier in de eerste plaats om gaan, of het „toestel”, dat het beeld heeft opgenomen resp. voortgebracht, goed heeft gewerkt. Datgene, wat ten slotte in het beeld tot uitdrukking gekomen is, — de waarde van aandelen en obligaties — zal slechts in veel breeder verband behandeld kunnen worden, immers het gaat er daarbij om een oordeel te vormen over de heele staatkundige en economische ontwikkeling van onzen veelbewogen tijd.

Er waren lieden, en hun stem werd nogal eens vernomen gedurende de periode der beursluiting, die meenden, dat de onzekerheid van den politieken en economischen toestand zoo groot was, dat elke betrouwbare basis voor waardevorming ontbrak en dat het dus uit dien hoofde maar beter was, dat de beurs gesloten bleef tot er te eeniger tijd een grootere mate van zekerheid zou zijn. Het zou nu, na twee en een halve maand beurshandel, welhaast overbodig zijn om bij die opvatting stil te staan, ware het niet, dat daarin tot uitdrukking kwam een misvatting over het wezen van de beurs en den beurshandel als reflectie van hetgeen daarbuiten plaats vindt, een miskenning van de beurs als „fototoestel”, dat opneemt — als die er is — de zekerheid, maar dat evenzeer voor ons behoort te projecteren het beeld van onzekerheid, zoolang de algemeene verhoudingen van de samenleving aan groote schokken zijn blootgesteld.

Bij alle waarde- en prijsvorming gaat het trouwens steeds om het tot uitdrukking brengen van verwachtingen ten aanzien van de toekomstige ontwikkeling, en die toekomstige ontwikkeling ligt uiteraard altijd in het onzekere, een onzekerheid, die, als men het zoo eens mag uitdrukken, zelfs grooter, want minder zichtbaar, is in rustige dan in zeer bewogen tijden. Immers, van de onrust, die later komen zal, is men zich eerst recht niet bewust juist als alles er kalm uitziet. Zou men vanwege de onzekerheid de beurs hebben willen sluiten, dan was daarvoor meer reden geweest vóórdat ons land in oorlog was, dan toen wij er eenmaal in betrokken waren, immers vóór den oorlog omvatte het veld der onzekerheden ook nog de kans, dat wij er buiten zouden blijven.

Het is juist de taak van den beurshandel, de functie van de beurs, om in de koersvorming de voortdurende wisselende verwachtingen over de toekomst zich in het heden te doen uitbeelden, en er zou voor een beurs en voor beurshandel geen plaats zijn, indien er een permanent systeem van vaste waarden van obligaties en aandelen ingevoerd zou kunnen worden. Aandelen en obligaties, zaken, waarvan de nuttigheden eenzijdig in de toekomst liggen, worden door de beurs in het heden realiseerbaar. De onzekere toekomst zet zich dus steeds op de beurs om in tastbare werkelijkheid van het heden.

Onzekerheid niet het motief voor beursluiting.

Onzekerheid, of beter sterk toegenomen onzekerheid, is dan ook op zichzelf geen voldoende motief tot sluiting van de beurs. Men behoort de beurs slechts te sluiten, indien er ernstig gevaar bestaat voor technische storingen van het apparaat, zoodat de weerspiegeling van waarden, ofwel de prijsvorming, niet zuiver meer plaats vindt of kan plaats vinden.

De algemeene factor hierbij is de afwikkeling van oude zaken, indien door plotseling optredende gebeurtenissen het algemeen beeld, dat men van de werkelijkheid heeft, in groote mate veranderd is. Onder die oude zaken nemen allé niet afgewikkelde credietverhoudingen op onderpand van fondsen wel de eerste plaats in en het is niet anders dan begrijpelijk, dat in de beursvoorschriften daaraan de grootste aandacht werd besteed.

Vraagt men dus naar de ontwikkeling van de beurs sedert haar heropening, dan gaat het er in de eerste plaats, om, hoe de beurs als technisch apparaat de groote schokken heeft opgevangen, en daarbij sluit dan aan een oordeel over de nuttigheid van de noodregelingen, die men ten behoeve van den beurshandel heeft gemaakt.

Bij het normaal functionneeren van de beurs behoort nu eenmaal een ruime en soepele credietverleening op onderpand van fondsen. Groote en plotselinge veranderingen in de waarde van de onderpandfondsen brengen de normale afwikkeling van die credietverhoudingen in gevaar. De beursluiting zelf, in eersten aanleg bedoeld als middel tegen die gevaren, heeft de strekking ze juist te vergrooten, immers hoe langer de beurs gesloten blijft, hoe grooter de kans op onoverbrugbare waardeverschillen bij hervatting van den handel.

De gang van zaken na beursopening.

Men kan nu achteraf wel zonder enig voorbehoud zeggen, dat in dit opzicht — dus wat de technische afwikkeling van de oude zaken betreft — de beurs zich tot dusverre voortreffelijk heeft gehouden. Credietmoeilijkheden van eenigen omvang zijn niet voorgekomen en er hebben ook maar enkele executies behoeven plaats te vinden. Nadat van het recht van blokkade van oude leeningen¹⁾ op groote schaal door geldnemers was gebruik gemaakt, heeft in de reeds verlopen maanden een sterke aflossing daarvan plaats gevonden, ten deele doordat tal van geldnemers tot verkoop van hun onderpandfondsen zijn overgegaan, ten deele echter ook doordat tengevolge van de koersstijgingen veel oude leeningen gemakkelijk als nieuwe leeningen konden worden overgesloten. Het renteverskil tusschen oude leeningen, die dus vielen onder de „moratorium-bepalingen” der beursvoorschriften en de nieuwe leeningen heeft zeer goed gewerkt. Aanvankelijk was de rente op de oude leeningen op een vast percentage, nl. 5 pCt., gefixeerd, maar met ingang van 1 Augustus heeft men bepaald, dat de rente op de oude leeningen 1½ pCt. boven die op de nieuwe zou bedragen. Reeds heel kort na de heropening van de beurs was de rente voor nieuwe prolongaties op 3 pCt. gekomen, zoodat het verschil met de oude leeningen toen twee procent bedroeg, welk verschil dus met ingang van 1 Augustus jl. op 1½ pCt. werd teruggebracht.

Het wil ons voorkomen, dat drie factoren tot deze vlotte afwikkeling hebben bijgedragen:

In de eerste plaats heeft de vrije geldmarkt zich snel hersteld. Het aangeboden „nieuwe geld” was van den beginne af aan zeer overvloedig, hetgeen zich vooral ook daarin demonstreerde, dat in vele gevallen geldgevers genoeg namen met onderpand, dat op dat tijdstip nog niet officieel genoteerd was. Aanvankelijk gold voor dergelijke posten een hooger rentepercentage dan het officieel genoteerde, maar, naarmate meer fondsen tot de officieele notering werden toegelaten, verdween dat verschil weer. Het ruime karakter van de markt voor nieuwe leeningen nam de vrees bij geldnemers weg, dat ze bij het vervallen van hun leeningen niet in staat zouden zijn de posten verlengd te krijgen. Vooral bij leeningen, waarvan het onderpand nog niet tot de officieele notering was toegelaten, was dit gevaar aanwezig; immers een geldnemer, die slechts zulk pand aan kon bieden, zou niet in staat zijn om op den vervaldag eventueel een hooger rentekoers te forceeren, indien hij anders geen geld zou kunnen krijgen. Hij zou dan dus zelfs bij een betrekkelijk lagen koers voor nieuwe leeningen zijn vervallenden post niet kunnen verlengen, in welk geval natuurlijk het aanhouden van de oude leening, die volgens de beursvoorschriften niet of nog niet opgezegd had kunnen worden, voordeliger ware geweest. Het betrekkelijk snel uitbreiden van het aantal fondsen, dat in de officieele notering was opgenomen, heeft de tendens tot omzetting van oude leeningen in nieuwe sterk bevorderd.

¹⁾ Wij verwijzen naar het artikel van de hand van Mr. Arn. J. d'Ailly in het nummer van 24 Juli jl. van dit tijdschrift ter zake van de technische regeling van den beurshandel, zoodat die gegeven werd in de Beursvoorschriften 1940.

In de tweede plaats is voor het zonder schokken afwikkelen van de oude posities van belang geweest het feit, dat geldgevers van oude leeningen niet of slechts in uitzonderingsgevallen van hun recht tot het eischen van afloning gebruik hebben gemaakt in gevallen, waarin de officieele noteringen van onderpandfondsen de onderpandkoersen hebben overschreden, waartoe art. 24 der beursvoorschriften hun de mogelijkheid opende. Deze bepaling had tot strekking de „goede fondsen” — waaronder in dit verband te verstaan zijn de fondsen, die stijgen — uit de onderpanden te doen verwijderen, en kwam derhalve min of meer in conflict met den eisch van verdeeljing van risico in het pand. Geldgevers hebben vermoedelijk uit deze laatste overweging er de voorkeur aan gegeven in dat opzicht de geldnemers vrij te laten.

De derde en belangrijkste oorzaak voor het vlotte verloop van de oude leeningen schijnt intusschen wel hierin gelegen te zijn, dat de credieten op onderpand van fondsen lang zoo gevaarlijk niet waren als men bij het ontwerpen van de beursvoorschriften meende. Het moge in het midden gelaten worden, in hoeverre het absolute cijfer der effectenbeleeningen in ons land grooter of kleiner was dan in 1914 (men dient trouwens bij het beoordeelen daarvan mede in aanmerking te nemen de verhouding, die er tusschen het totale effectenvolume en die beleeningen bestond), maar het is toch wel zeker, dat de gebeurtenissen in Mei 1940 de beurs veel minder onverhoeds hebben getroffen dan die in Juli 1914. Men moge dan al in het onzekere erover verkeerd hebben, of ons land bij den oorlog betrokken zou raken, de groote Europeesche oorlog was reeds 8 maanden oud en zelfs aan het uitbreken daarvan waren eigenlijk reeds jaren van ernstige politieke spanningen voorafgegaan. Dat een gewaarschuwd man voor twee telt heeft ook zijn beteekenis voor credietverhoudingen aan de beurs, en het is wel zeker, dat de meeste credieten op onderpand van fondsen, mede door het geleidelijke proces van koersdalingen, dat was voorafgegaan, zoodanig waren ingekrompen, dat ze ook de verder volgende schokken goed konden doorstaan. Hierbij dient in aanmerking genomen te worden, dat het algemeen geldende percentage van het minimum-surplus in 1914 slechts 10 was en nu 20, maar ook afgezien daarvan waren tal van firma's er met het oog op de onzekere tijdsomstandigheden reeds lang toe overgegaan haar minimum-eischen boven de geldende norm te verhoogen.

De stijgende beweging van het koersverloop heeft natuurlijk het weer vlot worden van de oude credieten sterk in de hand gewerkt en het heeft thans niet veel zin meer te overwegen, hoe het wel gegaan zou zijn, als de koersontwikkeling in dalende richting zou hebben plaats gevonden. Het spreekt vanzelf, dat bij het ontwerpen van de beursvoorschriften in de eerste plaats de mogelijkheid van daling onder het oog moest worden gezien.

Technische storingen zijn dan ook niet uit de oude credietverhoudingen voortgevloeid en de vlote geldmarkt heeft het doen van nieuwe transacties vergemakkelijkt.

De werking der voorschriften voor den handel.

Wat het hervatten van den handel zelf betrof, heeft men ditmaal een anderen weg gevolgd dan in 1914. Men heeft ditmaal namelijk binnen het kader van de algemeene ordeningsgedachte ook den effectenhandel pogen te regelen en zoo zijn er in de beursvoorschriften een aantal bepalingen gekomen, die er in 1914 niet in voorkwamen. In de eerste plaats is er een verbod van allen effectenhandel (art. 2 lid 2 en 3 van de Beursvoorschriften 1940), voor zoover deze zich niet afspeelt via de ter beurze geschapen controle instantie. Voorts zijn er uitvoerige voorschriften over de koersvorming voor alle fondsen, zoolang zij niet officieel genoteerd zijn, speciaal gedurende de drie eerste dagen, waarop erin gehandeld wordt (art. 12 bis lid 1—8); en tenslotte is er het verbod van publicatie van koersen van

fondsen, die niet officieel genoteerd zijn, voor zooverre daarvoor althans geen speciale toestemming gegeven is.

Al deze voorschriften waren kennelijk bestemd voor de overgangperiode, een periode, die nu echter den rege is, zoodat het nu nog slechts „historische” beteekenis heeft bij de strekking van die voorschriften stil te staan.

Principieel was het meest ingrijpend het *verbod van handel*, dat noch in de Beursvoorschriften 1914, noch in het aanvankelijk gepubliceerde ontwerp der Beursvoorschriften opgenomen was. De *controle op de koersvorming* was te beschouwen als een intensifieering van de reeds lang bestaande voorschriften in de reglementen van de Vereniging voor den Effectenhandel, zij het ook, dat men in de nieuwe regeling een verandering van systeem heeft doorgevoerd.

Feitelijk was het toezicht van het Beursbestuur op de koersvorming steeds negatief; d.w.z. men beperkte zich er toe om alleen dan een onderzoek in te stellen, indien er tegen de vrij opgegeven noteringen klachten werden ingediend. De strekking van de voorschriften in art. 12 bis der Beursvoorschriften nu was een andere. Het was de bedoeling om als het ware actief in de koersvorming in te grijpen en formeel geschiedde dat aldus, dat op de drie controledagen de koersen door de Commissie voor de Notering zouden worden vastgesteld. Practisch echter is het hierop neergekomen, dat het toch de hoeklieden waren, die „voorstellen” indienden voor de koersvaststelling, en dat deze voorstellen in verreweg de meeste gevallen door de Commissie werden gevolgd. Het is wel voorgekomen, dat bij groote afwijkingen van het vorige koerspeil, vooral indien de nieuwe koers slechts uit transacties van geringen omvang voortvloeide, de koersvaststelling geweigerd werd, maar veelvuldig waren deze gevallen niet en al spoedig heeft de handel zich dan ook, wat dit punt betreft, op normale wijze kunnen afwikkelen.

Van meer beteekenis is in de overgangperiode geweest het *verbod van koerspublicatie*. De bedoeling van dat verbod zal wel geweest zijn om het veronderstelde zwakke zenuwgestel van fondsenhouders te sparen voor de schokken, die mogelijkerwijs zouden uitgaan van lagere koersen, maar het moet sterk worden betwijfeld, of van zulk een verbod, om van de werkelijkheid kennis te krijgen, een geruststellende werking uitgaat. In elk geval heeft de publicatiebeperking sterk belemmerend gewerkt op het toenemen van den omvang van den handel, en het feit, dat er wel handel plaats vond, waaromtrent het publiek echter niet op de normale wijze — nl. door openbaarheid — mocht worden ingelicht, heeft aanvankelijk juist bij tal van bij den effectenhandel geïnteresseerden wantrouwen opgewekt. Wel was het officieel geoorloofd om mededeelingen aan bepaalde cliënten over bepaalde fondsen te doen, maar het publiek, dat nu eenmaal gewend is om zijn effectentransacties en de ontvangen afrekeningen te controleeren door raadpleging van de objectieve koerspublicaties, had daaraan natuurlijk niet genoeg.

Bezieet men het publicatie-verbod in verband met de in acht genomen groote zorg voor een nauwkeurige controle op de koersvorming, dan kan men zich ook niet onttrekken aan de gedachte, dat men hier met de eene hand heeft afgebroken, wat men met de andere heeft trachten op te bouwen. De natuurlijke en meest effectieve controle op de koersvorming kan immers slechts uitgeoefend worden door het opdrachtgevende publiek zelf, dat weet welke orders gegeven zijn, en niet door een of andere centrale controle instantie, die van die orders via alle tusschenpersonen op zijn best slechts ziet, wat men ervan heeft willen doorgeven. Afgezien evenwel nog van de controle op de koersvorming, wordt ook de zuiverheid van de prijsvorming zelve geschaad, doordat men de belanghebbenden niet voortdurend in staat stelt zich een nauwkeurig beeld van de hoogte der koersen te vormen. De objectieve beteekenis van „den” prijs immers neemt toe, naarmate een grooter aantal individuele, subjectieve

waarde-oordeelen heeft samengewerkt om hem te vormen, en men kan het aantal subjectieve waarde-oordeelen slechts vergrooten door de koersen onder de aandacht van een zoo groot mogelijk aantal belanghebbenden te brengen. Belanghebbenden nu zijn niet alleen de bezitters van een bepaald fonds, maar evenzeer al diegenen, die, een bepaald fonds niet bezittende, het zouden willen kopen, indien de prijs hun convenieerde. De opvatting, dat officieel tot stand gekomen koersen slechts meegedeeld mochten worden aan de bepaalde houders der betrokken fondsen, was wel zeer eng, en het lijdt geen twijfel, dat het op gang komen van den effectenhandel in dezen overgangstijd in hooge mate belemmerd is door dit stellig goed bedoelde publicatieverbod, dat, wat zijn wezen betreft, met de beginselen van zuivere prijsvorming in strijd is.

Het „contact” van de beurs met de buitenwereld heeft immers toch ook reeds uit anderen hoofde schade geleden. Wij wijzen hier op het feit, dat de verbinding met het buitenland, aanvankelijk geheel, en ook later nog voor een groot deel, verbroken was. Voor de Amsterdamsche beurs was steeds het verband met de buitenlandsche beurzen van groote beteekenis, en door de omstandigheden is nu veel meer dan vroeger het accent uitsluitend op de locale verhoudingen gelegd. De afsluiting van de overzeesche verbindingen, maar voorts ook de deviezenbepalingen, hebben het deelnemen van het buitenland aan den effectenhandel in hooge mate belemmerd, en, hoezeer de autoriteiten ook medewerken aan een weer op gang komen van den handel voor rekening van het buitenland, waar zulks zonder schade voor onze valutapositie maar mogelijk is, neemt dit toch niet weg, dat de buitenlandsche handel, — ook in de locale waarden — aan de beurs nog slechts een fractie is van wat hij vroeger was. In de laatste weken is weliswaar een sterk toegenomen belangstelling van Duitsche zijde voor den beurshandel gebleken, maar het dient te worden afgewacht, in hoeverre een meer duurzame vermeerdering van de omzetten daarvan het gevolg zal zijn.

Terloops werd er hierboven reeds melding van gemaakt, dat het aantal fondsen, dat tot de officieele notering was toegelaten, betrekkelijk snel sterk is uitgebreid. Thans is de toestand aldus, dat feitelijk nog slechts de fondsen, die, wat de deviezenvoorschriften betreft, als buitenlandische fondsen zijn te beschouwen, niet genoteerd zijn, terwijl in deze fondsen evenmin handel van eenige beteekenis plaats vindt. Ook van deze zijde gezien is dus het contact met het buitenland nog verbroken, en zelfs de technische constellatie van den effectenhandel kan men dan ook, zoowel met het oog hierop, als in verband met het ontbreken van een groot deel van de buitenlandsche belangstellenden, nog lang niet „normaal” noemen. Al ligt het in het voornemen om den handel tusschen ingezetenen in buitenlandische fondsen weer toe te staan, als eenmaal de aanmelding onder de deviezenverordening is geschied, het is duidelijk, dat zulks nauwelijks een versterking van het buitenlandische contact genoemd kan worden.

Conclusie.

Het apparaat, dat de effectenbeurs is, is na de overgangperiode weer goed gaan functionneeren: men hoede zich er evenwel voor om de gebreken, die nog daaraan kleven, voorbij te zien. Reeds alleen het feit, dat de kring van belangstellenden sterk ingekrompen is, moet tot groote voorzichtigheid manen, wat betreft het te snel trekken van conclusies uit het verloop, dat de koersen hebben genomen. De krachtige stijging, die over vrijwel de geheele lijn heeft plaats gevonden, heeft — nog geheel afgezien van de vraag of zij een duurzaam karakter zal dragen — als elke prijsstijging in de eerste plaats te betekenken, dat daarin een zekere schaarschte tot uitdrukking komt, en degeen, die de beteekenis daarvan op de juiste wijze beseft, zal dan ook aarzelen, het beeld, dat de beurs ons tot dusverre heeft opgeleverd, eenzijdig „gunstig” te noemen.

W. WILLEMS.

HET VERBRUIK VAN GAS, WATER EN ELECTRICITEIT IN NEDERLAND.

Voor de kennis van de nationale volkshuishouding is de bestudeering van het verbruik reeds daarom van veel belang, omdat de consumptieve uitgaven een groot gedeelte van het nationale inkomen in beslag nemen. In het bijzonder bij het moderne conjunctuuronderzoek speelt ook de verdeling der uitgaven over het verbruik en de besparingen een voorname rol. Ook afgezien echter van deze algemeene overwegingen, hebben juiste verbruikscijfers in verschillende opzichten voor de afzonderlijke bedrijfstakken een groote praktische beteekenis.

Aard en strekking van het onderzoek.

Daar de bepaling hiervan zelden geschied is, en dan nog slechts voor enkele artikelen, heeft het Nederlandsch Economisch Instituut een onderzoek aangevat met het doel een juiste berekening, c.q. schatting, van het totale uiteindelijke verbruik — dus het verbruik door consumenten (hierna aan te duiden als „huishoudelijk verbruik”) — te verkrijgen. In het onderhavige artikel — het eerste van een reeks — worden de uitkomsten van een gedeelte van dit onderzoek gepubliceerd, mede met het doel om door eventuele kritiek tot zoo mogelijk juistere uitkomsten te kunnen komen.

De uitgaven voor gas, water en electriciteit vormden, volgens de huishoudrekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek, in 1935/36 tezamen 3.2 pCt. van de gemiddelde gezinsuitgaven, terwijl, volgens de Amsterdamsche onderzoekingen in 1924 en 1934, het percentage van gas plus electriciteit in beide jaren 2.8 bedroeg. In Amsterdam kan het verschijnsel worden waargenomen, dat in 1924 de uitgaven voor gas het grootste gedeelte vormden en in 1934 daarentegen die voor electriciteit. Dit wijst op den bekenden sterkeren groei van het electriciteitsverbruik.

Omtrent de verbruikte hoeveelheden en de prijzen zijn vrij volledige gegevens beschikbaar, zoodat te verwachten was, dat een eenigermate juiste schatting mogelijk zou zijn. Uit de hieronder volgende beschrijving van de berekening van het verbruik dezer producten der openbare nutsbedrijven ieder afzonderlijk zal blijken, in hoeverre deze verwachting in vervulling is gegaan.

Gas.

De totale hoeveelheid gas, die door de gasfabrieken wordt geproduceerd, vindt ten deele aanwending in de industrie, ten deele voor verlichting van straten en openbare gebouwen, en voor het overige voor huishoudelijk verbruik. Ter bepaling van de uitgaven door de gezinnen voor gas moet het laatstgenoemde deel van de totale productie afzonderlijk bekend zijn. Een samenvattende statistiek van dit verbruik is niet gepubliceerd. Wel bevatten de „Jaarcijfers” van het C.B.S., van 1925 af, gegevens omtrent het totale aantal afgeleverde m³ gas voor openbare voorziening (d.w.z. voor alle verbruik buiten de produceerende bedrijven zelf), waarin dus uiteraard ook de voor industrie en straatverlichting enz. afgeleverde hoeveelheden begrepen zijn. Hierbij zijn echter de hoeveelheden gas, door cokes- en hoogovens aan de industrie geleverd, buiten beschouwing gelaten. Een tweede bron, waaruit gegevens te putten zijn, vormen de jaarlijks gepubliceerde cijfers van de Vereeniging van Gasfabrikanten¹⁾. In laatstgenoemde publicaties zijn voor alle gemeentelijke en vele particuliere gasfabrieken de productie en de afzet, gesplitst naar de wijze van verbruik, vermeld.

In de eerste plaats werd nu, ter completeering van de in de

¹⁾ „Statistisch overzicht der bedrijfscijfers”, uitgegeven door de Vereeniging van Gasfabrikanten in Nederland.

„Jaarcijfers” ontbrekende gegevens over de jaren 1921 tot en met 1924, een schatting gemaakt van de gedurende elk dier jaren in totaal afgeleverde hoeveelheid gas. Daartoe werd voor de grootste tien gemeenten ²⁾ de som van de totale hoeveelheden jaarlijks afgeleverd gas bepaald voor de jaren 1925 tot en met 1933 en vervolgens vergeleken met de in die jaren over het geheele land geleverde hoeveelheden. Deze vergelijking gaf als resultaat, dat de levering door de grootste gemeenten tezamen telkenjare een vrijwel constant percentage — gemiddeld 55.3 pCt. — van de totale afgeleverde hoeveelheid bedraagt. Aangenomen werd nu, dat ditzelfde percentage ook heeft gegolden in de jaren 1921 tot en met 1924. Aangezien ook voor die jaren de door de grootste gemeenten geleverde hoeveelheid bekend is, werd met behulp van het genoemde percentage een schatting van de over het geheele land afgeleverde hoeveelheid gemaakt. Hierdoor werd over die jaren een reeks verkregen, welk zeer goed aansluit bij het incidenteel gegeven cijfer voor het jaar 1920 ³⁾. De aldus geconstrueerde reeks is in onderstaande tabel I weergegeven.

Tabel I

Jaar	Afgeleverde hoeveelheid gas (in miljoenen m ³)
1920	418
1921	432
1922	465
1923	483
1924	499
1925	518

Nadat deze gecompleteerde reeks verkregen was, werd voor de bovengenoemde tien gemeenten bepaald, welk percentage het huishoudelijk en industrieel verbruik tezamen, via de gewone en de muntmeters, heeft uitmaakt van de totale afgeleverde hoeveelheid. Op deze wijze werd voor ieder jaar een bepaald percentage gevonden. Als benadering van het gezamenlijke verbruik in huishouding en industrie over het geheele land werden vervolgens jaar voor jaar dezelfde percentages van de totale afgeleverde hoeveelheid aangenomen.

Doordat hier — ter besparing van een zeer omvangrijken rekenarbeid — de percentages van de tien grootste gemeenten als geldig voor het geheele land zijn aangenomen, kan een fout gemaakt zijn. Teneinde den omvang van deze fout te verifieeren, werd voor een willekeurig gekozen jaar, namelijk 1929, nagegaan welk percentage het huishoudelijk en industrieel verbruik uitmaakte van de totale afgeleverde hoeveelheid in alle gemeenten, waar het verbruik meer dan een miljoen kubieke meters bedroeg. De door deze gemeenten afgeleverde hoeveelheid bleek 95 pCt. van het totale afgeleverde quantum te zijn. Het percentage, dat in dit geval voor het bovengenoemde verbruik gevonden werd, was 89, tegen 91 voor de tien grootste gemeenten. De bovenbedoelde fout schijnt dus niet van groote afmeting te zijn.

Uit opgaven voor de jaren na 1935 van een dertigtal gemeenten bleek het verbruik door de industrie ongeveer tien procent van het hierboven geschatte gezamenlijke huishoudelijke en industriele verbruik te bedragen. Teneinde het huishoudelijke verbruik afzonderlijk te bepalen, werden derhalve de gevonden hoeveelheden voor alle jaren met 10 pCt. verminderd.

Tenslotte werd de *geldswaarde* van het huishoudelijke gasverbruik bepaald door de hoeveelheden te vermenigvuldigen met een gemiddelden prijs. Hiervoor werd ge-

nomen het naar de verbruikte hoeveelheden gewogen gemiddelde van den prijs per kubieke meter muntgas in de tien grootste gemeenten. (De prijs van muntgas is genomen, omdat daarnaast geen meterhuur verschuldigd is; uit een vergelijking in een aantal gemeenten van de prijzen van gas, over gewone meters geleverd, plus de meterhuur, bleek deze vrijwel overeen te stemmen met den prijs van muntgas).

De resultaten van de berekeningen zijn vermeld in onderstaande tabel II.

Tabel II

Jaar	Totale afgeleverde hoeveelheid gas in miljoenen m ³	Huishoudelijk verbruik in miljoenen m ³	Prijs in cts. per m ³	Huishoudelijk verbruik in miljoenen gld.
1921	432	338.2	14.3	48.4
1922	465	368.3	12.2	44.9
1923	483	386.9	12.2	47.2
1924	499	395.2	11.7	46.2
1925	518	424.3	11.2	47.5
1926	543	444.7	11.4	50.7
1927	575	471.0	11.0	51.8
1928	604	500.1	11.0	55.0
1929	647	529.9	11.0	58.3
1930	666	551.4	10.7	59.0
1931	692	566.7	10.8	61.2
1932	689	570.5	10.8	61.6
1933	691	572.1	10.8	61.8
1934	658	544.9	10.7	58.3
1935	625	511.9	9.8	50.2
1936	619	501.4	9.1	45.6
1937	629	506.0	9.1	46.0

Het gasverbruik blijkt, in geld uitgedrukt, tot 1933 geleidelijk te zijn gestegen; in dit jaar zette echter een daling in, welke tot en met 1936 aanhield. Deze vermindering werd veroorzaakt door een daling zoowel van de verbruikte hoeveelheden als van den prijs. De daling van de verbruikte hoeveelheden kan worden verklaard, enerzijds uit de sterke daling van de prijzen van andere brandstoffen, zoowel steenkolen als petroleum, en anderzijds uit het steeds meer veld winnen van het gebruik van elektrische toestellen voor koken en verwarming in het huishouden ⁴⁾.

Water.

De bepaling van het waterverbruik kon gebaseerd worden op de uitvoerige publicaties van de Vereeniging voor Waterleidingsbelangen in Nederland ⁵⁾. Hierin wordt opgegeven de hoeveelheid water, afgeleverd door de verschillende waterleidingbedrijven, en in een aantal gevallen afzonderlijk het huishoudelijk verbruik. Voor de bedrijven, die zoowel in de huishoudelijke als in de overige behoeften voorzien, werd berekend welk percentage het eerstgenoemde verbruik uitmaakte van de totale afgeleverde hoeveelheid. Dezelfde percentages werden jaar voor jaar genomen van de totale hoeveelheden water, afgeleverd door alle bedrijven tezamen, met terzijdelating van die waterleidingen, die uitsluitend in de behoeften van industrieën voorzien (b.v. Staatsmijnen Limburg, Kootwijk-radio e.d.). De aldus berekende hoeveelheden water werden als schatting van het huishoudelijk verbruik aangenomen.

Uit een gehouden schriftelijke enquête blijkt, dat de tarieven der grootste, en eveneens van vele kleinere, gemeenten in de onderzochte periode geen verandering ondergingen. De prijs bedroeg voortdurend omstreeks f 0.20 per kubieke meter. Dit bedrag kan dus als de geldende prijs voor het geheele tijdvak worden aangenomen,

²⁾ T.w. voor Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Utrecht, Haarlem, Groningen, Eindhoven, Nijmegen, Enschede en Tilburg.

³⁾ Vgl.: Maandschrift van het C.B.S., 1934, p. 507.

⁴⁾ Vgl.: „Het Gas”, orgaan van de Vereeniging van Gasfabrikanten in Nederland, 1934, p. 365.

⁵⁾ Statistisch overzicht der Waterleidingen in Nederland.

zoodat het vaststellen van de *geldswaarde* van het verbruik geen moeilijkheid opleverde.

Het resultaat van de berekening is in onderstaande tabel III vermeld.

Tabel III

Jaar	Totale afgeleverde hoeveelheid in miljoenen m ³	Huishoudelijk verbruik in miljoenen m ³	Huishoudelijk verbruik in miljoenen gld. ¹
1921	128.9	89.1	17.8
1922	129.1	87.2	17.4
1923	132.0	91.5	18.3
1924	133.4	94.0	18.8
1925	145.8	100.1	20.0
1926	149.9	103.3	20.7
1927	155.0	106.0	21.2
1928	164.9	111.3	22.3
1929	180.1	122.4	24.5
1930	182.8	125.2	25.0
1931	189.5	133.2	26.6
1932	174.9	129.3	25.9
1933	182.5	136.1	27.2
1934	188.3	141.9	28.4
1935	193.2	142.7	28.5
1936	196.3	150.0	30.0
1937	202.3	154.4	30.9
1938	209.5	160.5	32.1

Electriciteit.

De gegevens, die noodzakelijk zijn voor een schatting van het electriciteitsverbruik van 1921 af samengesteld. Uit bronnen verspreide. De voornaamste bron is de electriciteitsstatistiek van het C.B.S.⁶⁾, die cijfers geeft over de jaren na 1928. Voor de jaren van 1924 tot en met 1928 staat ter beschikking de statistiek van het Departement van Waterstaat⁷⁾. Over nog vroegere jaren zijn gegevens te vinden in de niet-officieele publicatie van de Vereeniging van directeuren van electriciteitsbedrijven⁸⁾.

Uit deze drie publicaties is een volledig overzicht van het electriciteitsverbruik van 1921 af samengesteld. Uit de statistiek van het C.B.S. werd, door samentelling van de rubrieken nachttarief, vastrecht en eenvoudig metertarief, het huishoudelijk verbruik bepaald. Aangezien tevens de totale hoeveelheid verkochte electriciteit gepubliceerd is, was het mogelijk voor ieder jaar te berekenen, welk percentage het huishoudelijk verbruik van de verkochte hoeveelheid uitmaakte. De statistiek van Waterstaat bevat als enig bruikbaar gegeven het totale aantal verkochte k.w.u. In het bovengenoemde gedenkboek⁹⁾ vindt men voor alle in 1925 bestaande bedrijven de beschikbare cijfers over de jaren sinds hun oprichtingsdata. Een aantal van deze bedrijven geeft volledige cijfers, zoowel wat de totale verkochte hoeveelheden elektrische energie als wat het verbruik voor huishoudelijke doeleinden betreft; de overige bedrijven vermelden slechts de verkochte hoeveelheden.

Ook hier werd weder hetzelfde procédé toegepast als bij gas en water. Voor die bedrijven, waarvoor het huishoudelijke en het totale verbruik beide bekend waren, werd berekend welk percentage het eerste van het laatstgenoemde uitmaakt. Daarna werd hetzelfde percentage genomen van de verkochte electriciteit van alle bedrijven tezamen. Op deze wijze werd voor de jaren van 1921 tot en met 1923 een schatting van het

⁶⁾ Electriciteitsstatistiek, uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

⁷⁾ De electriciteitsstatistiek van Nederland, uitgegeven door het Departement van Waterstaat.

⁸⁾ „De electriciteitsvoorziening van Nederland tot het jaar 1925”, uitgave van de Vereeniging van directeuren van electriciteitsbedrijven in Nederland, 1926.

huishoudelijke verbruik gemaakt⁹⁾. Teneinde nu ook voor de jaren tusschen 1923 en 1929 een schatting te verkrijgen¹⁰⁾, werden voor dit tijdvak de percentages, die het huishoudelijk verbruik van de totale hoeveelheid verkochte energie uitmaakte tusschen de waarden van deze percentages, voor de beide jaren 1923 en 1929 geïnterpoleerd. Met behulp van de op deze wijze verkregen percentages werd vervolgens het huishoudelijke verbruik in de tusschenliggende jaren berekend.

Een fout, die aan de hierboven beschreven bepaling van het electriciteitsverbruik eigen is, en die niet te vermijden viel, vloeit voort uit het feit, dat van de berekende hoeveelheid een gedeelte het verbruik door winkels, kantoren e. d. voorstelt.

Teneinde tenslotte de *geldswaarde* van het electriciteitsverbruik te bepalen, werd voor de jaren na 1928 de over die jaren bekende opbrengst van het huishoudelijke verbruik (volgens de electriciteitsstatistiek van het C.B.S.) vermeerderd met de helft van de opbrengst aan meterhuur, daarbij aannemende, dat de rest van de meterhuur betaald wordt door de electriciteit-gebruikende industrieën. Uit deze bedragen, tezamen met het boven berekende verbruik naar hoeveelheid, werd vervolgens een gemiddelde prijs per eenheid bepaald. In de beschouwde periode, na 1928, bleken deze prijzen een regelmatige langzame daling te vertoonen. Op grond hiervan werd deze reeks, door het berekenen van een lineaire trend, geëxtrapoleerd over het voorafgaande tijdvak tot 1921. Uit den aldus berekenden prijs en de geschatte hoeveelheden kon daarop zonder meer de geschatte geldswaarde van het electriciteitsverbruik voor de ontbrekende jaren van 1921 tot en met 1928 worden bepaald. In tabel IV zijn de resultaten van deze berekeningen weergegeven.

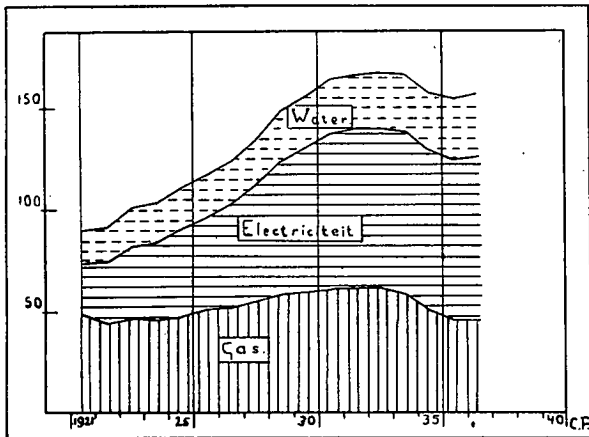
Tabel IV

Jaar	Verkochte stroom in miljoenen k.w.u.	Huishoudelijk verbruik in pCt v. d. verkochte stroom	Huishoudelijk verbruik in miljoenen k.w.u.	Huishoudelijk verbruik in miljoenen gld.
1921	427.5	28.5	121.7	24.9
1922	498.0	30.0	149.5	29.9
1923	562.4	32.4	182.1	35.3
1924	642.6	32.1	206.3	38.8
1925	734.8	31.8	233.7	42.8
1926	823.6	31.5	259.4	45.9
1927	949.8	31.2	296.3	50.7
1928	1113.1	30.9	343.9	57.1
1929	1303.8	30.6	398.7	66.0
1930	1462.5	31.7	463.6	71.5
1931	1550.1	34.1	529.1	76.4
1932	1537.1	36.8	565.0	78.3
1933	1577.6	36.9	582.4	78.1
1934	1655.1	36.5	603.5	79.6
1935	1685.5	36.7	618.6	78.8
1936	1778.8	36.7	652.1	79.1
1937	1977.5	35.4	699.8	80.4

De uitgaven voor electriciteit blijken, ondanks den dalenden prijs, voortdurend te zijn gestegen. Deze stijging moet dus een gevolg zijn geweest van de uitbreiding van het verzorgingsgebied, waardoor het aantal afnemers groter werd, alsmede van de vermeerdering van de aanwendingsmogelijkheden, welke eveneens een toeneming van het huishoudelijke verbruik veroorzaakte.

⁹⁾ Ter controle werd een gelijksoortige berekening uitgevoerd, waarbij, in plaats van de verkochte hoeveelheden, de totale aan het net afgegeven energie werd genomen. De resultaten van beide schattingen waren practisch aan elkander gelijk.

¹⁰⁾ Voor het jaar 1924 was een schatting noodzakelijk, doordat de gegevens voor Amsterdam in de statistiek van het Departement van Waterstaat in dat jaar onvolledig zijn.

Grafiek: Verbruik van gas, electriciteit en water in miljoenen guldens.

Samenvatting.

In bovenstaande grafiek is een beeld gegeven van den loop van de totale uitgaven aan gas, electriciteit en water, in den vorm van een zgn. „stapeldiagram”. Een onderlinge vergelijking van de uitgaven voor gas en electriciteit laat zien, dat vóór 1929 de uitgaven voor gas meer bedroegen dan die voor electriciteit, en dat daarna de onderlinge verhouding omgekeerd is. Dit is in overeenstemming met het reeds vroeger in Amsterdam overeenstemt verschijnsel, en kan in hoofdzaak worden verklaard door de vervanging van het gebruik van gasverlichting door elektrische. De geleidelijke vermeerdering van de uitgaven voor water kan verklaard worden uit vergroting en intensiever gebruik der buizenetten.

Het totale bedrag der uitgaven voor deze drie behoeften tezamen blijkt tot het jaar 1933 te zijn gestegen, terwijl daarna een geringe daling aanving, die in 1937 weder in een stijging is overgegaan. De stijging in de verbruikte hoeveelheden hangt op natuurlijke wijze samen met de vermeerdering der bevolking, terwijl het feit, dat, door de voortgaande uitbreiding der verschillende huizen- en kabelnetten, een steeds grooter gedeelte der bevolking bereikt wordt, een invloed in dezelfde richting uitoefent.

REDACTIE
ECONOMISCH-STATISTISCH MAANDBERICHT.

AANTEKENINGEN.

De prijsbeweging tijdens den vorigen oorlog.

In de jongste aflevering van het Journal of the American Statistical Association treffen wij een studie aan van Holbrook Working over het verband tusschen oorlog en goederenprijzen. Wij ontleenen daaraan enkele cijfers, die doen zien, dat de stijging van het prijspeil in Duitschland, in den tijd tot April 1918, veel minder was dan in Engeland en Italië, en zelfs dan in de Ver. Staten, niettegenstaande het gebrek aan goederen er, ingevolge de blokkade, zeer veel ernstiger was. De cijfers zijn ontleend aan het in 1937 verschenen werk van Warren en Pearson over „World Prices”, en hebben betrekking op 40 goederen van primair belang als graan, vee en vleeschwaren, textielgoederen, brandstoffen, metalen, papier, hout en leer. De uit de prijzen berekende indexcijfers zijn uitgedrukt eenerzijds in goudprijzen en anderzijds in de geldeenheden der genoemde landen. De eerste hebben uiteraard inzonderheid beteekenis voor den internationalen handel; de laatste voor de interne huishouding der verschillende landen. Dat er tusschen het verloop dezer twee indices in tijden van oorlog groot verschil kan bestaan, wordt, indien nog noodig, door de cijfers voor Duitschland afdoende

bewezen. Uitgaande van het gemiddeld algemeen indexcijfer voor 1910—14 = 100 steeg het goudprijnsindexcijfer tot ongeveer 162 in het midden van 1918, om daarna vrijwel onafgebroken te dalen tot beneden pari in 1919, toen het indexcijfer der prijzen in marken reeds tot 500 was gestegen. In Engeland daarentegen liepen de indexcijfers der prijzen in goud en in ponden vrijwel in gelijke mate op (met een kleinen voorsprong voor laatstgenoemd indexcijfer) tot 240 in het eerste kwartaal van 1919, toen ook in Engeland een merkbaar grooter prijsstijging in ponden dan in goud intrad.

Om nog even bij de prijsbeweging in Duitschland stil te staan, daar trad spoedig na het uitbreken van den oorlog een belangrijke verhooging van het prijspeil op. De biljetten-circulatie, in verband vooral met sterk toegenomen disconteerings en verdere credietverstrekking door de banken, steeg in enkele maanden tot meer dan het dubbele. Het mark-indexcijfer steeg in de eerste 5 maanden met 27 pCt., tegen niet meer dan 6 pCt. stijging van den pondenindex in Engeland. Maar toen in Duitschland de index na een jaar oorlog met 50 pCt. was gestegen, en wegens de steeds meer voelbaar wordende gevolgen van de blokkade een verdere aanzienlijke stijging te verwachten was, greep de regeering in door middel van een strenge controle op prijzen en loonen, gepaard aan een onvermijdelijke regeling en rantsoeneering van de productie der verschillende goederen. Het gevolg was een groot verschil in de ontwikkeling van het prijspeil vergeleken met dat in de bovengenoemde drie andere landen. De onderstaande cijfers lichten dit toe. Reeds in het halfjaar tusschen October 1915 en April 1916 was er een verschil ten gunste van Duitschland.

Index der prijzen in eigen geldeenheden.
1910—14 = 100

	October 1915	April 1916	Stijging in pCt.
Duitschland	163	183	12
Engeland	133	174	31
Italië	162	217	34
Ver. Staten	106	126	19

Maar dit verschil nam daarna in zeer sterke mate toe, zooals uit de volgende tabel blijkt.

	April 1916	April 1917	April 1918	Stijging 1916-18
Duitschland ..	183	180	195	7
Engeland	174	219	247	42
Italië	217	299	494	128
Ver. Staten....	126	192	214	70

Natuurlijk mag men de beteekenis van stabilisatie van het prijspeil niet overschatten. Het komt vanzelfsprekend bovenal aan op de voorziening der bevolking met het noodige. Maar aan den anderen kant kan ook niet worden ontkend, dat voor het handhaven van het moreel van een oorlogvoerend volk het tegengaan van een aanzienlijke prijsstijging, vooral uit sociaal oogpunt, een groote beteekenis heeft.

Overheidsmaatregelen op economisch gebied.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Goederen voor de Deutsche weermacht. Regeling van de ingebruikneming van bebouwde en onbebouwde onroerende goederen ten behoeve van de Deutsche weermacht. Een regeling betreffende de toe te kennen schadeloosstelling is hierin opgenomen. (E.V. 27/9/40, pag. 1193; Verordeningenblad No. 27).

Vleesch, Prijsregeling. Voorschriften zijn uitgevaardigd

met betrekking tot de detailprijzen van vleesch en vleeschwaren. Een ieder, die rund- of kalfsvleesch, paardenvleesch, schapenvleesch, varkensvleesch of vleeschwaren aan verbruikers verkoopt, is sinds 16 September verplicht in zijn winkel een duidelijk leesbare prijslijst aan te brengen, waarop de prijzen voor vleesch en vleeschwaren staan vermeld; verkoop tegen andere prijzen is verboden. Deze lijst zal met ingang van 23 September moeten zijn goedgekeurd door den burgemeester der gemeente waar de winkel is gevestigd. (E.V. 20/9/40, pag. 1162; Stct. No. 179 A).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. Vervoederverbod voor aardappelen van den oogst 1940, behoudens ontheffing, voor partijen die ongeschikt zijn voor menselijke consumptie, door de Provinciale voedselcommissarissen verleend.

Eveneens vervoer- en afleveringsverbod, behoudens onder bepaalde voorwaarden door de Akkerbouw-Centrale te verlenen ontheffing. (E.V. 27/9/40, pag. 1195).

Kaas. Aanvullende maatregelen ter reguleering van den kaashandel. (E.V. 20/9/40, pag. 1163 en 1166; Stct. No. 181).

Melkproducten. (Zie ook E.-S.R. (1285) pag. 555). Het afleveringsverbod voor diverse melkproducten is uitgebreid met een verbod tot vervoer van melkproducten, met inbegrip van magere gecondenseerde melk en gesteriliseerde melk in blik, tenzij dit vervoer rechtstreeks verband houdt met niet-verboden aflevering. (E.V. 27/9/40, pag. 1195; Stct. No. 185).

Rundvee, Teeltregeling. Het Crisis-Rundveebesluit 1934 I aangaande de teeltregeling voor rundvee, is, daar de motieven, welke toenmaals tot het invoeren van de regeling hebben geleid, onder de huidige omstandigheden niet meer gelden, door een nieuwe regeling vervangen. (E.V. 27/9/40, pag. 1195, Stct. No. 184).

Slachtvee, Aflevering. Regeling van de prijzen en aflevering van slachtvee. (E.V. 20/9/40, pag. 1163).

Speerijen en gember. De in- en uitvoer van deze producten valt thans onder het monopolie van de Groenten- en Fruitcentrale. (E.V. 20/9/40, pag. 1163; Stct. No. 181).

Zaden. Algeheele of voor bepaalde hoeveelheden geldende ontheffing is, met ingang van 24 September, verleend van het verbod tot afleveren en vervoeren van landbouwzaden. (E.V. 27/9/40, pag. 1194; Stct. No. 186).

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Aardolieproducten. Wijzigingen van de Minerale Wasbeschikking 1940 No. 1 en van de Asfaltbeschikking 1940 No. 1, o.m. inhoudende nadere bepalingen voor het aanvragen van dispensatie en nadere bepalingen van verkoop, aflevering en aankoop. Mogelijkheid van verplichte levering onder te stellen voorwaarden aan bepaalde instanties. (E.V. 4/10/40, pag. 1234; Stct. No. 191).

Brandstoffen. In verband met de distributieregeling van vaste brandstoffen is de verkoop en aflevering hiervan aan verbruikers van 30 September tot en met 8 October verboden, met uitzondering voor de als „Grootindustrie” geregistreerde verbruikers met een jaarverbruik van 240 ton of meer. Verplichte opgave van bij verbruikers aanwezige voorraden. (E.V. 27/9/40, pag. 1199; 4/10/40, pag. 1234).

Hout. Aanvullende bepalingen op de Houtbeschikking 1940 No. 1. (Zie ook E.-S.B. (1284) pag. 534). (E.V. 20/9/40, pag. 1166).

Turf. Regeling van den handel in turf en registratie van handelaren in vaste brandstoffen, die van den verkoop van turf hun normaal bedrijf maken, bij het Rijkskolenbureau. (E.V. 20/9/40, pag. 1167).

Vleesch. Met ingang van 16 September is een aanvang gemaakt met de distributie van vleesch en vleeschwaren. Buiten de distributie valt schapen-, geiten- en paardenvleesch. Vleesch in blik, waarvoor een verkoopverbod bestond, mag nu weer, op een bon, worden afgeleverd. Ongesmolt vet, dat tot dusverre buiten de distributie viel, zal nu onder de distributie van vleesch vallen.

In verband hiermede is sinds 16 September, naast het bestaande slachtverbod voor varkens, een verbod van kracht tot het slachten van rundvee, waarvan de Veehouderijcentrale onder zekere voorwaarden ontheffing kan verleenen. (E.V. 20/9/40, pag. 1164; 27/9/40, pag. 1196).

IJzer en Staal. De tot nog toe onder de Metaalbeschikking 1939 No. 1 vallende distributieregeling van ijzer en staal heeft een nieuwen grondslag gekregen in de Beschikking van den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart d.d. 5 September, waarbij ijzer, staal en grondstoffen voor ijzer en staal als distributiegoederen zijn aangewezen. (E.V. 20/9/40, pag. 1166; Verordeningenblad No. 26).

Regeling van de bestellingen van fabrikaten van ijzer en staal, welke van Rijks-Duitsche zijde worden verstrekt aan in Nederland gevestigde bedrijven, d. m. v. een verplichte verificatie voor de uitvoering der orders door het Rijksbureau voor IJzer en Staal. (E.V. 27/9/40, pag. 1198; Stct. No. 184).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Aangifte buitenlandse effecten. Ingezetenen zijn verplicht van buitenlandse effecten, welke hun toebehooren, vóór 26 October aangifte te doen bij de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam. Bepaalde Duitse, Roemeense en Russische effecten, zoodaer bepaalde Italiaansche obligatiën en Oostenrijksche en Hongaarsche obligatiën en pandbrieven zijn hiervan uitgezonderd. (E.V. 4/10/40, pag. 1236; Stct. No. 189; Verordeningenblad No. 28).

Betalingsverkeer met Duitschland. De verplichte opgave bij het Nederlandsch Clearinginstituut van in Duitschland geplaatste orders voor Nederlandsche Overheidsbedrijven is met ingang van 31 Augustus jl. komen te vervallen. (E.V. 4/10/40, pag. 1236).

Betalingsverkeer met verschillende landen. Nieuwe regeling van het handels- en betalingsverkeer met *Zweden*. In de Deviezenbekendmakingen Nos. 18 en 19 worden bepalingen gegeven inzake het betalingsverkeer met de *Italiaansch-Albaneesche tolonië* en met *Zuid-Slavië*. (E.V. 27/9/40, pag. 1200/01; Stct. No. 185; Verordeningenblad No. 27).

Deviezenbekendmaking No. 16. Deze geeft nadere regelingen t. a. v. effectentransacties van ingezetenen en ten behoeve van niet-ingezetenen. (E.V. 13/9/40, pag. 1133; Stct. No. 172).

Deviezenverkeer voor grensbewoners. Bij Deviezenbesluit III is een speciale regeling getroffen voor het deviezenverkeer van grensbewoners aan de Nederlandsch-Duitsche grens. (E.V. 4/10/40, pag. 1239; Verordeningenblad No. 28).

Officieele noteering van Beursfondsen. Met ingang van 11 September zijn opnieuw een groot aantal binnen- en buitenlandse fondsen in de officieele noteering opgenomen. Met ingang van 23 September is thans de officieele handel in alle Nederlandsche fondsen hervat. Alle Duitse fondsen zijn met ingang van 30 September tot de officieele noteering toegelaten. (E.V. 13/9/40, pag. 1133; 27/9/40, pag. 1202; 4/10/40, pag. 1236; Stct. Nos. 175, 183 en 189).

Omzetbelasting. Nadere regeling van de heffing der omzetbelasting op groenten en fruit, vleesch en vleeschwaren en visch. Ook voor de berekening van het bijzonder

invoerrecht worden nog nadere aanwijzingen gegeven. (E.V. 27/9/40, pag. 1202; 4/10/40, pag. 1236).

Sociale verzekeringen. Betalingen aan publiekrechtelijke lichamen ter zake van sociale verzekeringen kunnen, indien daarbij een handeling wordt verricht, welke de goedkeuring behoeft van het Deviezeninstituut of van het Nederlandsch Clearinginstituut op grond van de Wet Internationaal Betalingsverkeer 1934, sinds 4 September zonder die vergunning geschieden, indien een der bovengenoemde lichamen, belast met de uitvoering van wettelijke regelingen betreffende sociale verzekering, aan deze handeling medewerkt of daartoe zijn toestemming verleent. Hetzelfde geldt, indien het treffen van conservatoire en executoriale maatregelen een handeling zou vereischen, welke slechts met vergunning van het Deviezeninstituut, resp. van het Clearinginstituut veroorloofd is. (E.V. 13/9/40, pag. 1131; Stct. No. 172.)

Vrijstelling invoerrechten. De Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën wordt tot nader order gemachtigd om geheel of gedeeltelijk vrijstelling te verlenen van de terzake van invoer van goederen verschuldigde rechten. (E.V. 13/9/40, pag. 1133; Verordeningenblad No. 25.)

VERKEER.

Goederenverkeer naar en van België. Het vervoer van wagonladingen naar en van België is in beperkte mate weer mogelijk. Voor elk vervoer van Nederland naar België moet vooraf toestemming worden gevraagd aan de Directie van de Nederlandsche Spoorwegen te Utrecht. (E.V. 13/9/40, pag. 1134, 20/9/40, pag. 1169).

Postverkeer met Amerika. Alleen correspondentie, bestemd voor Noord-, Midden- en Zuid-Amerika met het opschrift „via Lissabon”, wordt via die stad per Amerikaanse scheepsgelegenheid naar zijn bestemming verzonden. Alle andere correspondentie wordt verzonden via Siberië-Japan. De luchtpostverzending is ongewijzigd gehandhaafd. (E.V. 27/9/40, pag. 1203).

Wet gebruik vervoermiddelen 1939. Deze wet is tot nader order verlengd. (E.V. 6/9/40, pag. 1112; Verordeningenblad No. 24.)

MAANDCIJFERS.

HYPOTHEEKRENTEN IN NEDERLAND.

	Amsterdam	Arnhem	Den Volle Eigenendom	Haag Erfpacht	Middelburg	Rotterdam	Zwolle
1933	4.67	4.98	4.93	5.01	4.98	4.70	4.89
1934	4.49	4.65	4.69	4.95	4.89	4.52	4.65
1935	4.54	4.54	5.58	4.80	4.50	4.40	4.44
1936	4.58	4.69	4.63	4.87*	4.50	4.47	4.51
1937	4.58	4.58	4.04	4.34	4.50	4.12	4.03
1938	3.74	3.77	3.72	3.91	3.81	3.79	3.59
1939	3.76	3.80	3.82	4.08	3.83	3.93	3.63
Jan. 1939	3.50	3½	3.75	4.00	4-3½ 1)	3.35	3½
Febr. "	3.50	3½-4	3.75	4.00	4-3½ 2)	3.57	3½-4
Maart "	3.50	3½	3.75	4.00	4-3½ 3)	4.00	3½
April "	3.50	3½	3.75	4.00	4-3½ 4)	3.70	3½
Mei "	3.50	3½	3.75	4.00	4-3½ 5)	3.74	3½-4
Juni "	3.50	3½-4	3.75	4.25	4-3½ 6)	4.00	3½
Juli "	3.50	3½-4	3.75	4.00	4-3½ 7)	3.82	3½-4
Aug. "	4.00	4.00	3.50	4.00	4-3½ 8)	4.00	3½
Sept. "	4.25	3½	4.00	4.25	4-3½ 9)	4.00	4
Oct. "	4.06	4.00	4.00	4.25	4.00	4.35	3½-4
Nov. "	3.75	4-½	4.00	4.00	4.00	4.32	4
Dec. "	4.50	4-½	4.25	4.00	4-4½ 4)	4.42	4
Jan. 1940	4.50	4½-½	4.50	4.75	4-4½ 5)	4.50	4-½
Febr. "	4.50	4.50	4.50	4.50	4½	4.50	4-½
Maart "	4.12*	4.12*	4.37*	4.50	4½	4.23	4-½
April "	4.25	4.25	4.50	4.50	4½	4.31	4.17
Mei "	4.00	4½	4.37*	4.50	4½	4.47	4.2
Juni "	4.75	4.75	4.75	4.75	4½	4.50	4.50
Juli "	4.75	4-5	4½	4.75	4½-5 *)	4.17	3.8
Aug. "	4.75	4	4½	4.75	4½	4.71	4.25
Sept. "	4.62*	4½-½	4½	4.75	4½	4.82	3.97

1) Op gebouwen deels 4 pCt., deels 3½ pCt.; op landerijen 3½ pCt.; *) Op gebouwen 4 pCt.; op landerijen 3½ pCt.; 3) Op gebouwen 4 pCt.; op landerijen deels 3½ pCt.; deels 4 pCt. 4) Op landerijen 4 pCt.; op andere objecten 4½ pCt. 5) Niet ontvangen. 6) Op landerijen 4½ pCt.; op andere objecten 5 pCt.

STATISTIEKEN.

ZILVERPRIJS				GOUDPRIJS			
Londen 1)		N. York 2)		A'dam 3)		Londen 4)	
24 Sept. 1940..	237/16	34 3/4	24 Sept. 1940..	2125	168/—		
25 " " 1940..	237/16	34 3/4	25 " " 1940..	2125	168/—		
26 " " 1940..	237/16	34 3/4	26 " " 1940..	2125	168/—		
27 " " 1940..	237/16	34 3/4	27 " " 1940..	2115	168/—		
28 " " 1940..	237/16	—	28 " " 1940..	2115	168/—		
30 " " 1940..	237/16	34 3/4	30 " " 1940..	2115	168/—		
1 Oct. 1940..	237/16	34 3/4	1 Oct. 1940..	2115	168/—		
2 " " 1940..	237/16	34 3/4	2 " " 1940..	2125	168/—		
3 " " 1940..	—	—	3 " " 1940..	2125	168/—		
4 " " 1940..	237/16	34 3/4	4 " " 1940..	2125	168/—		
5 " " 1940..	—	—	5 " " 1940..	2125	168/—		
7 " " 1940..	237/16	34 3/4	7 " " 1940..	2125	168/—		
9 " " 1939..	227/16	36 1/4	9 " " 1939..	—	168/—		
23 Aug. 1939..	18 1/16	37 1/4	23 Aug. 1939..	2110	148 6/16		

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In guldens per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK

Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Berlijn	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
1 Oct. 1940	1.88 3/8	75.35 1/2	30.14	43.18	44.85 1/2	3.81 1/2
2 " " 1940	1.88 3/8	75.35 1/2	30.14	43.29 1/2	44.85 1/2	3.81 1/2
3 " " 1940	1.88 3/8	75.35 1/2	30.14	43.37	44.85 1/2	3.81 1/2
4 " " 1940	1.88 3/8	75.35 1/2	30.14	43.37	44.85 1/2	3.81 1/2
5 " " 1940	1.88 3/8	75.35 1/2	30.14	43.37	44.85 1/2	3.81 1/2
7 " " 1940	1.88 3/8	75.35 1/2	30.14	43.29	44.85 1/2	3.81 1/2
Laagste d.w.	1.88 1/16	75.28	30.11	43.14	44.81	3.81
Hoogste d.w.	1.88 3/16	75.43	30.17	43.41	44.90	3.82
Muntpariteit	1.469	59.263	24.906	48.003	66.671	6.266

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Sept. 1940	30 Sept. 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 114.966,47	f 1.742.498,75
Voorschotten op ult. Augustus 1940 aan de gemeenten verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb., alsmede opc. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië 1)	77.896.624,71	78.096.624,71
Idem aan Suriname 1)	9.716.982,70	9.716.982,70
Kasvord. weg. credietverst. a/h. buitenl.	76.342.618,10	78.668.889,75
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen	61.510.124,34	62.328.677,69
Vord. op het Alg. Burg. Pensioenfonds 1)	—	—
Vord. op andere Staatsbedr. en instellingen 1)	22.386.451,60	20.894.382,02
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingev. art. 16 van haar oortroet verstrekt	f 15.000.000,—	f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	6.579.285,72	5.413.219,87
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	137.345.000,—	137.345.000,—
Schatkistpromessen in omloop	698.200.000,—	745.800.000,—
Daggeldleeningen	5.000.000,—	5.000.000,—
Zilverbons in omloop	25.206.052,50	26.323.438,—
Schuld op ult. Augustus '40 aan de gem. wegens a.h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede opc. op die bel. en op de vermogensbelasting	3.137.209,85	3.137.209,85
Schuld aan Curaçao 1)	199.840,28	159.840,28
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds 1)	1.013.348,70	1.069.893,22
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1)	190.423.846,37	191.346.063,53
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	8.200.000,—	8.200.000,—
Id. aan div. instellingen 1)	181.073.793,60	181.282.895,18

1) In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. 2) Rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank f 54.000.000,— 3) Idem f 92.000.000,—

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not. eenh.	30 Sept. '40	5 Oct. '40	5 Oct. 1940	23/28 Sept. '40	28 Sept. 1940
		Laagste	Hoogste		Laagste	Hoogste
Officieel:						
New York	\$ p. £	4.02½	4.03½	4.03	4.02½	4.03½
Parijs	Fr.p. £	—	—	—	—	—
Stockholm	Kr.p. £	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43	4.47
Buenos Aires	Pes.p. £	16.90	17.13	17.01½	16.90	17.13
Niet-Officieel:						
Alexandrië	P.p. £	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr.p. £	525	525	525	525	525
Bangkok	Sh.p.tical	22.12	22.12	22.12	22.12	22.12
Bombay	d.p. r.	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—
Budapest	P.p. £	19.75	19.75	19.75	19.75	19.75
Hongkong	d.p. \$	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—
Istanbul	£ p. £	5.15	5.15	5.15	5.15	5.15
Kobe	d.p. yen	14.25	14.25	14.25	14.25	14.25
Lissabon	Escu. p. £	99.80	100.20	100.—	99.80	100.20
Madrid	Pt.p. £	37.70	37.70	37.70	37.70	37.70
Montevideo	d.p. p.	25.—	25.—	—	25.—	25.—
Rio de Janeiro	d.p. mil.	nom.	nom.	nom.	nom.	nom.
Shanghai	d.p. \$	3.51	3.51	3.51	3.51	3.51
Singapore	d.p. £	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mh.)	Amsterdam (\$ p. / 100)
1 Oct. 1940	4.03½	—	40.00	—
2 " 1940	4.03½	—	40.00	—
3 " 1940	4.03½	—	40.00	—
4 " 1940	4.03½	—	40.00	—
5 " 1940	4.03½	—	40.00	—
7 " 1940	4.03½	—	40.00	—
9 Oct. 1939	4.03½	2.29½	40.10	53.15
Muntpariteit	4.86	3.90½	23.81½	40½

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 7 October 1940.

Activa.

Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	{	Hfdbank. f 124.500.000	
	{	Bijbank. " 19.978	
	{	Agentsch. " 542.814	
		f 125.062.792	
Papier op het Buitenland	f	300.000	
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgevoerd		—	300.000
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	{	Hfdbank. f 150.730.268 ¹)	
	{	Bijbank. " 5.872.473	
	{	Agentsch. " 50.762.432	
		f 207.365.173	
Op Effecten enz.	f	206.359.002 ¹)	
Op Goederen en Ceelen	"	1.006.171	
		" 207.365.173 ¹)	15.000.000
Voorschotten aan het Rijk	"	—	15.000.000
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	1.132.743.097	
Zilveren munt, enz.	"	14.238.198	
		" 1.146.981.295	48.312.508
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	"	—	4.500.000
Gebouwen en meubelen der Bank	"	—	53.869.414
Diverse rekeningen	"	—	f 4.601.391.182
Passiva.			
Kapitaal	f	20.000.000	
Reservefonds	"	4.454.252	
Bijzondere reserves	"	13.494.514	
Pensioenfonds	"	10.901.884	
Bankbiljetten in omloop	"	1.357.166.975	
Bankassigatiën in omloop	"	72.580	
Rek.-Courant } Van het Rijk	f	—	190.614.642
saldo's } Van anderen	"	190.614.642	4.686.335
Diverse rekeningen	"	—	f 1.601.391.182
Beschikbaar metaalsaldo	"	—	527.873.461
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	"	—	1.319.683.615
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	"	—	118.000.000
¹) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f	—	57.977.150

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en ¹) muntmater.	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-hings-perc.
7 Oct. '40	1.132.743	1.357.167	190.687	527.873	± 74
30 Sept. '40	1.132.053	1.359.487	172.304	533.473	± 75
23 " '40	1.130.477	1.318.362	171.359	549.355	± 77
6 Mei '40	1.160.287	1.158.613	255.183	607.242	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
7 Oct. '40	125.063	118.000	207.365	300	53.869
30 Sept. '40	99.926	92.000	216.050	300	54.334
23 " '40	62.206	54.000	213.296	300	53.754
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

¹) Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash" ²)	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹)		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gehocht
4 Sept. '40	18.642,8	18.631,3	322,8	5,5	—
28 Aug. '40	18.573,8	18.562,0	348,4	3,8	—
21 Aug. '40	18.498,8	18.487,0	354,1	3,1	—
14 Aug. '40	18.400,0	18.388,0	362,1	2,9	—
7 Aug. '40	18.286,8	18.274,0	358,9	3,2	—
31 Juli '40	18.201,8	18.189,0	377,3	3,7	—
24 " '40	18.126,8	18.114,0	380,3	2,7	—
17 " '40	18.038,8	18.028,5	367,6	2,2	—

Data	Belegd in U.S. Gov. Sec.	F.R. Notes in circula-tie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Deh-kings-perc. ³)	Algem. Deh-kings-perc. ⁴)
4 Sept. '40	2.433,6	5.390,8	15.825,1	137,6	89,4	—
28 Aug. '40	2.441,7	5.334,2	15.826,8	137,6	89,4	—
21 Aug. '40	2.445,9	5.309,9	15.793,5	137,6	89,3	—
14 Aug. '40	2.445,9	5.292,8	15.723,9	137,6	89,3	—
7 Aug. '40	2.445,9	5.280,9	15.593,6	137,5	89,3	—
31 Juli '40	2.447,9	5.247,6	15.574,6	137,5	89,2	—
24 " '40	2.449,9	5.223,3	15.534,9	137,5	89,2	—
17 " '40	2.449,9	5.230,4	15.439,9	137,4	89,0	—

¹) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

²) „Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito.

⁴) Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN, AANGESLOTEN BIJ HET FEDERAL RESERVE STELSEL.

Data	Aantal leening.	Discon-to's en beleen.	Beleg-ingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waar-van time deposits
28 Aug. '40	1	8.509	15.648	11.449	35.995	5.340
21 Aug. '40	1	8.509	15.671	11.348	35.871	5.346
14 Aug. '40	—	8.506	15.615	11.254	35.735	5.336
7 Aug. '40	2	8.492	15.609	11.212	35.592	5.335
31 Juli '40	1	8.517	15.461	11.449	35.745	5.320
24 " '40	1	8.514	15.433	11.526	35.812	5.314
17 " '40	1	8.517	15.226	11.729	35.877	5.316
10 " '40	—	8.461	15.222	11.660	35.726	5.321
2 " '40	1	8.462	15.124	11.636	35.639	5.331
26 Juni '40	1	8.435	15.146	11.669	35.676	5.312
19 " '40	—	8.444	15.152	11.595	35.604	5.306
12 " '40	—	8.469	15.192	11.429	35.644	5.311
5 " '40	1	8.435	15.092	11.308	35.396	5.318
29 Mei '40	1	8.475	15.049	11.203	35.318	5.312
22 " '40	—	8.562	14.982	11.196	35.268	5.312
15 " '40	1	8.643	14.949	11.050	35.146	5.315
1 " '40	1	8.661	14.881	10.859	34.759	5.305
24 April '40	1	8.650	14.934	10.869	34.823	5.313
17 Apr. '40	1	8.653	14.936	10.729	34.725	5.312
3 " '40	1	8.469	14.666	10.437	34.260	5.355

DUITSCHIE RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Belee-ningen	
30 Sept. 1940	77,6	219,3	13.206,5	15,8	
23 " 1940	80,4	352,5	12.356,4	16,4	
15 " 1940	77,1	369,2	12.792,5	22,8	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	29,2	
Data	Effec-ten	Diverse Activa	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
30 Sept. '40	49,8	1.796,9	12.846,5	1.794,9	518,9
23 " '40	51,8	1.487,8	12.407,2	1.573,9	505,0
15 " '40	61,3	1.200,3	12.396,5	1.464,8	498,7
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circula-tie	Bankbilj. in Bank. Departm.	Other Securities		
				Disc. and Advances	Secur-ities	
2 Oct. '40	900	605.260	24.990	2.800	23.020	
25 Sept. '40	1.040	604.760	25.470	3.540	21.890	
18 " '40	1.140	606.010	24.230	3.730	23.260	
4 " '40	890	610.000	20.240	3.870	22.910	
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334	
Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-hings-perc. ¹)
2 Oct. '40	142.560	21.270	101.270	53.350	25.630	14,6
25 Sept. '40	147.810	13.530	115.980	51.900	26.270	14,5
18 " '40	157.820	10.880	128.790	52.160	25.110	13,1
4 " '40	146.100	10.850	116.280	48.450	20.880	11,9
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

¹) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.